

บทที่ ๖

กระบวนการพิจารณาคดี ในการอาญาภัยในพระราชินัย

1. บทนำ

ตามปกติ เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นไม่ว่าในทางอาญาหรือในพระราชินัย ก็จะมีวิธีการพิจารณาคดีเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดด้วยวิธีการที่คล้ายคลึงกันคือ

1.1 การพิจารณาคดีในทางอาญา

เมื่อมีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้น และมีผู้กล่าวโทษร้องทุกษ์ ก็เป็นหน้าที่ของฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้รับผิดชอบในการรวบรวมพยานหลักฐาน จับกุม สืบสวน สอนสอนผู้ต้องหาว่า兩人เชื่อได้ว่ากระทำความผิดตามข้อกล่าวหาหรือไม่ ลำดับต่อมา ก็เป็นหน้าที่ของหนังงานอัยการที่จะพิจารณาพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่ตำรวจเสนอมา แล้ววินิจฉัยว่าควรฟ้องผู้ต้องหาหรือไม่ ขณะเดียวกันผู้ต้องหาซึ่งเปลี่ยนสภาพเป็นจำเลยก็อาจมีหมายรับผิดชอบในการเตรียมตัวเพื่อต่อสู้ด้วย ในชั้นพิจารณาคดีศาลหรือผู้พิพากษา ก็จะทำหน้าที่เป็นคนกลางรักษาติดกันเพื่อให้หนังงานอัยการและพนัย官ปฏิตามกฎหมายที่ของกฎหมายเกี่ยวกับการเสนอพยาน สืบพยาน และการถามค้านพยาน ในระหว่างพิจารณาคดีหนังงานคุณประพฤติอาจจะสอบสวนและทำรายงานข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของจำเลยเสนอต่อศาล เพื่อประกอบดุลพินิจ ในการพิจารณาคดี ถ้าศาลพิพากษาว่าจำเลยกระทำความผิด แต่ให้คุณประพฤติไว้ หนังงานคุณประพฤติ ก็จะสอดส่องดูแลความประพฤติของจำเลย แต่ถ้าศาลพิพากษางลงโทษจำคุกจำเลย ฝ่ายราชทัพที่ก็จะเป็นผู้รับผิดชอบในการจำคุกจำเลย ไว้จนกว่าคณะกรรมการพักรการลงโทษเห็นสมควร ให้พิการลงโทษแก่จำเลย หรือจนกว่าจำเลยได้รับโทษจำคุกครบกำหนดแล้ว จำเลยก็จะได้รับการปล่อยตัวเป็นอิสระออกไปใช้ชีวิตในสังคมตามปกติ

ที่กล่าวมานี้ เป็นกระบวนการยุติธรรมโดยสรุปแต่ละขั้นตอน โดยสังเขป

1.2 การพิจารณาคดีในพระวินัย

คำว่า "คดี" ในพระวินัย หมายถึง "อธิกรณ์" หรือถ้าจะเรียกให้เจาะจงลงไป กว่านี้ก็อาจจะหมายถึง "อนุรายการอธิกรณ์" หมายถึงคดีความที่ฟ้องร้องกัน

ในสมัยตั้งแต่ยังไม่ได้มีการบัญญัติลิกขิตบทกฎหมาย มา เมื่อกิจธุรปได้ได้กระทำการใด ๆ อันอาจนำมาซึ่งความเสื่อมเสียต่อสังคมหรือศาสนา พระพุทธเจ้าที่ทรงถือเอกสารกระทำให้นั้นเป็นมูลเหตุแห่งการบัญญัติพระวินัย โดยทรงเรียกประชุมสัมժงษ และได้ส่วนว่าเป็นจริงตามคำกล่าวหาแล้ว ก็ทรงกระทำ "ธรรมมีกตา" คือการแสดงธรรมมีเหตุผลชี้แจง ให้เห็นด้วยกุณผิด แล้วจากนั้นก็ทรงบัญญัติลิกขิตบทนั้น ๆ สำหรับกิจธุร เป็นต้นเหตุแห่งการบัญญัติลิกขิตบทใด ก็จะได้รับการยกเว้นไม่ต้องอาบัติในคราวที่เป็นต้นเหตุแห่งการบัญญัติลิกขิตบทนั้น

หลังจากที่ได้ทรงบัญญัติลิกขิตบทใด ๆ ขึ้นแล้ว ถ้าข้างมีกิจธุรได้ละเมิดฝ่าฝืนพระวินัย อีก ก็ต้องพิจารณาโดยตามความผิด ถ้าทำความผิดร้ายแรงก็จะต้องโทษสถานหนัก คือ ประาชิกชาดจากความเป็นกิจธุร แต่ถ้าเป็นความผิดอย่างกลางก็จะลงโทษโดยการอุญกรรมเพื่อกรรมานตนเอง และถ้าเป็นความผิดเล็กน้อยก็จะถูกลงโทษโดยการประจานตนเองต่อหน้ากิจธุร อัน การกระทำดังกล่าวเรียกว่า การแสดงคืนอาบัติ ทั้งถือเป็นหน้าที่ของกิจธุรผู้กระทำผิด โดยตรงที่จะแสดงคืนอาบัติ เมื่อรู้ตัวว่าไปกระทำการผิด แต่ถ้าไม่ยอมแสดงคืนอาบัติตัวตนเอง ก็เป็นหน้าที่ของกิจธุร อันที่จะพิงตัวเดือนแก่กิจธุร ให้แสดงคืนอาบัติเสีย ทั้งนี้เพื่อให้แก่กิจธุรนั้น ๆ เอง ถ้าหลังจากถูกตัดใจอย่างไม่ยอมแสดงคืนอาบัติออก ก็ให้กิจธุรนำความชี้แจงฟ้องร้องต่อสังฆไภพิจารณาโดยแก่กิจธุรผู้กระทำผิด ทั้งนี้เพื่อให้แก่ค่าสำน้ำ หลังจากลงโทษได้รับคำฟ้องแล้วก็จะมีการไต่สวนคดีเพื่อวินิจฉัยลงนิตกรรม แล้วก็จะมีการบังคับตามคำวินิจฉัยการลงนิตกรรมนั้น ๆ

จึงเห็นได้ว่ากระบวนการพิจารณาคดีในทางอาญา กับในพระวินัยมีกระบวนการที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งจะได้ศึกษาเชิงเบรียงเที่ยบในรายละเอียดต่อไปนี้

2. กระบวนการพิจารณาคดีในทางอาญา

2.1 องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดีอาญา

ตามปกติ เมื่อมีการกระทำความผิดอาญา ก็ต้องมีหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ เช่นมา

เกี่ยวข้องในการดำเนินคดีต่อไปนี้

(1) กรรมตำรา ตามปกติ เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น หน่วยงานแสวงหา เข้ามาเกี่ยวข้องก็ต้องเจ้าหน้าที่ตำรา เพราะถือว่าตำราเป็นผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ การเข้าไปเกี่ยวข้องของตำรา อาจจะเกิดจากผู้เสียหายหรือผู้มีส่วนได้เสียมากล่าวโทษ หรือร้องทุกข์ อาจจะโดยการแจ้งความเพื่อให้ดำเนินคดี หรือไม่ก็ตำราจะอาจเช้าไปดำเนินการเพราะทราบ การกระทำความผิดนั้นได้เอง

หน้าที่ของตำราเมื่อตั้งนี้

1. สืบค้น และจับกุมผู้กระทำผิด เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น
2. รวบรวมพยานหลักฐานและทำสำนวนสอบสวนส่งไปยังพนักงานอัยการเพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป

(2) กรรมอัยการ กรรมอัยการประกอบด้วยพนักงานอัยการ ซึ่งคัดเลือกมาจากบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในด้านกฎหมาย มีหน้าที่รับผิดชอบในการพิจารณาสำนวนสอบสวนที่เจ้าหน้าที่งานสอบสวนส่งขึ้นมาเพื่อวินิจฉัย และมีความเห็นสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา หรืออาจจะสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบเพิ่มเติมก็ได้

(3) ศาล ศาลเป็นหน่วยงานหรือองค์กรของรัฐที่มีอำนาจล้ำด้วยล้ำสุด ในการกระบวนการยุติธรรมเพราะ เป็นสถาบันที่สามารถให้คุณหรือให้โทษแก่ผู้กระทำความผิด นับตั้งแต่การปล่อยตัวปรับ การตัดอิสรภาพโดยการพิพากษาจำคุก หรือการลันสุดชีวิตของผู้กระทำผิด คือการพิพากษาลงโทษให้ประหารชีวิต

(4) กรมราชทัณฑ์ กรมราชทัณฑ์เป็นองค์กรสั่งท้ายของกระบวนการยุติธรรม ซึ่งรับช่วงตัวผู้ต้องคulpภาพมาควบคุมไว้ โดยให้การปฏิบัติต่อบุคคลเหล่านี้ด้วยความปราณี และพยายามแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำความผิด ให้กลับเนื้อกลับตัวเป็นคนดี โดยการฝึกอบรมด้านคุณธรรม ความรู้สัมัญญา และฝึกฝนอาชีพให้เพื่อออกไปประกอบอาชีพเลี้ยงตัวเอง ได้เมื่อพ้นโทษออกไปแล้ว

2.2 กระบวนการพิจารณาคดีในชั้นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรา

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (16) บัญญัติไว้ว่า การรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนเป็นอำนาจหน้าที่ของ "พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรา"

พนักงานฝ่ายปกครองชั้นผู้ใหญ่ นับตั้งแต่ปลัดกระทรวงมหาดไทยลงมาถึงปลัดอำเภอ เป็นหัวหน้าประจำอำเภอ

พนักงานฝ่ายตำรวจนายชั้นผู้ใหญ่ นับตั้งแต่อธิบดีกรมตำรวจนายสังฆ์หัวหมากถึงสถานีตำรวจนายมีศักดิ์ ตั้งแต่นายร้อยตำรวจนาย หรือเทียบเท่านายร้อยตำรวจนายรัตน์ไป (ปวอ.* มาตรา 2 (17))

ตามปกติ เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น ก็จะมีผู้คน "คำร้องทุกข์" หรือ "คำกล่าวโทษ" ต่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจนาย

"คำร้องทุกข์" หมายถึงการที่ผู้ได้รับความเสียหายได้กล่าวหาต่อเจ้าหน้าที่โดยเจตนา ที่จะให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ (ปวอ. มาตรา 2 (17))

"คำกล่าวโทษ" หมายถึง การที่บุคคลซึ่งไม่ใช่ผู้เสียหายได้กล่าวหาต่อเจ้าหน้าที่ว่ามีบุคคลรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม ได้กระทำความผิดอย่างหนึ่งขึ้น (ปวอ. มาตรา 2 (8))

เมื่อมีการกล่าวโทษหรือร้องทุกข์ขึ้นแล้ว พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจนายจะกระทำการลับสวนและสอบสวน แต่บางครั้งเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจนายทราบได้เอง ก็จะลงมือลับสวนและสอบสวนได้เช่นกัน อำนาจหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจนายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญา มี 2 ประการ คือ อำนาจการลับสวนคดีอาญา และอำนาจการสอบสวนคดีอาญา

อำนาจในการลับสวนคดีอาญา กฎหมายได้กำหนดให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจนายเป็นผู้มีอำนาจในการลับสวนคดีอาญา (ปวอ. มาตรา 17) และกฎหมายได้อธิบายความหมายของ การลับสวนไว้ว่า

"การลับสวน" หมายถึงการแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐาน ซึ่งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจนายได้ปฏิบัติไปตามอำนาจหน้าที่ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประเทศ สำหรับการลับสวนนี้ ไม่ใช่การลับสวนคดีอาญา

2 (10))

* ปวอ. คำย่อของคำว่า "ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา"

ดังนั้น การลับส่วนจัง เป็นลักษณะของการแสวงหาข้อมูลและพยานหลักฐานเพื่อทราบรายละเอียดแห่งความผิด เช่น วัน เวลา สถานที่ที่เกิดเหตุ ผู้ริบห์เหตุการณ์ ลักษณะของความเสียหาย ร่องรอยหลักฐานที่ผู้กระทำความผิดทิ้งไว้ ตลอดจนการสอบสวนพฤติกรรมของผู้ที่นำส่งสืบ เช่น คดแปลกหน้าที่มานะเวียนอยู่เป็นประจำ ตลอดจนการดูแลเดือนฯ

จึงเห็นได้ว่าการลับส่วน มีประโยชน์ในด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย และเพื่อทราบรายละเอียดที่นำไปแห่งความผิด การลับส่วนอาจจะกระทำการก่อนที่การกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น หรือกระทำเมื่อเกิดความผิดอาญาขึ้นแล้วก็ได้

อีกน้ำจ ในการสอบสวนคดีอาญา กฎหมายกำหนดให้พนักงานสอบสวน อัยยวัฒ์เจ้าหน้าที่ชั้นกฎหมาย ให้อำนน้ำจและหน้าที่ทำการสอบสวน (ปวอ. มาตรา 2 (6)) เป็นผู้มีอำนาจในการทำหน้าที่สอบสวนคดีอาญา และกฎหมายได้ให้ความหมายของการสอบสวนไว้ว่า

"การสอบสวน" หมายความว่าการรวบรวมพยานหลักฐาน และการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทกฎหมายดังประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อจะเข้าตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษ (ปวอ. มาตรา 2 (11))

เมื่อพิจารณาเนื้อหาสาระของบทกฎหมายนี้ ก็พอจะกล่าวได้ว่า การสอบสวนจะกระทำการต่อเมื่อเกิดความผิดทางอาญาขึ้นแล้วเท่านั้น และการสอบสวนจะเป็นไปในลักษณะดังนี้ ดัง

1. เป็นการรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดที่สามารถจะทำได้ (ปวอ. มาตรา 131) ทั้งพยานบุคคล บุคคล เอกสาร และพยานวัตถุ

2. การดำเนินการนั้น ๆ เช่น การควบคุมผู้ต้องหาและการนำผู้ต้องหาไปยื่นคำร้องขอให้ศาลออกหมายชั่งระหว่างการสอบสวน (ปวอ. มาตรา 87) การวินิจฉัยคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว (ปวอ. มาตรา 106 - 109)

วัตถุประสงค์ของการสอบสวน

1. เพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา

2. เพื่อพิสูจน์ความผิดที่กล่าวหา คือพิสูจน์ว่าการกระทำดังกล่าวมีความผิดตามที่กล่าวหาแล้วหรือไม่ ถ้าผิด มีความผิดฐานใด

3. เพื่อจะเอาตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษ¹

เพราะฉะนี้ จึงสรุปได้ว่า เมื่อมีการกระทำผิดกฎหมายเกิดขึ้น กระบวนการแรกที่ต้องรับผิดชอบก็ เป็นอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ที่จะต้องสืบสวนและสอบสวนทางชื้อ เท็จจริงและพยานิการที่ต่าง ๆ ในคดีนั้น รวมรวมพยานหลักฐานเพื่อให้รู้ว่าใครเป็นผู้กระทำผิด เมื่อสอบสวนเสร็จก็ต้องสรุปสำนวนการสอบสวนเพื่อกำหนดเห็น ถ้าเป็นกรณีที่ไม่รู้ตัวผู้กระทำผิด หน่วยงานสอบสวนก็จะเห็นสมควรให้ทำการสอบสวน ถ้ารู้ตัวผู้กระทำผิดหน่วยงานสอบสวนก็จะเห็นควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา และสั่งสำเนาของหนังสือสั่งสอบสวนไปยังหน่วยงานอัยการ พร้อมทั้งความเห็นว่าควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องแบบสำนวนไปด้วย (ปวอ. 141 มาตรา 142)

2.3 กระบวนการพิจารณาคดีในชั้นหนังสืออัยการ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (5) ได้ให้ความหมายของ "หนังสืออัยการ" ไว้ว่า พนายถึงเจ้าหนังสือมายหรือที่ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล ทั้งนี้จะเป็นข้าราชการในกรมอัยการหรือเจ้าหนังสืออื่นผู้มีอำนาจเช่นเดียวกันได้ แต่ตามปกติที่เข้าใจกันโดยทั่วไป หนังสืออัยการคือข้าราชการซึ่งรับราชการในกรมอัยการ สังกัดกระทรวงมหาดไทย

อำนาจหน้าที่ของหนังสืออัยการ พระราชบัญญัติหนังสืออัยการ พ.ศ. 2498 ได้บัญญัติอำนาจหน้าที่ของหนังสืออัยการไว้ว่า "ในคดีอาญาที่อำนาจหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและตามกฎหมายอื่น ซึ่งบัญญัติว่าเป็นอำนาจหน้าที่ของกรมอัยการหรือหนังสืออัยการ" (มาตรา 11 (1)) ว่าที่จริงแล้วอำนาจหน้าที่ของหนังสืออัยการมีมากมาก เช่น อำนาจหน้าที่ตามประมวลกฎหมายอาญา, ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, ตามพระราชบัญญัติอัยการ พ.ศ. 2498, ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย เป็นต้น แต่ที่จะนัดถึงในที่นี้เฉพาะอัมนาจหน้าที่ที่ต้องดำเนินการตามกระบวนการพิจารณาความอาญาเท่านั้น ซึ่งโดยปกติแล้วเป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไป ว่า อัมนาจหน้าที่และการบันทึกสำเนาของหนังสืออัยการ สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ชั้นตอนใหญ่ ๆ คือ การตรวจวินิจฉัยสำเนาของหนังสืออัยการสอบสวนเพื่อสั่งสำเนา และการดำเนินคดีในศาล ซึ่งจะได้แยกกล่าวรายละเอียดแต่ละชั้นตอนดังนี้

2.3.1 การตรวจวินิจฉัยสำนวนสอบสวนเพื่อสั่งสำเนา ตามปกติ เมื่อสำนวนสอบสวนถูกกล่าวหาจากพนักงานสอบสวนหมายังพนักงานอัยการแล้ว พนักงานอัยการมีหน้าที่ตรวจวินิจฉัยสำนวนนั้น และมีความเห็นอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อสั่งสำนวนดังต่อไปนี้

(1) ถ้าเป็นสำนวนสอบสวนที่ไม่รู้ตัวผู้กระทำผิด พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งให้พนักงานสอบสวนลงรายการสอบสวน หรือให้สอบสวนต่อไปก็ได้ (ปวอ. มาตรา 140)

(2) ถ้าเป็นสำนวนสอบสวนที่รู้ตัวว่าใครเป็นผู้กระทำผิด ไม่ว่าจะบุคคลของหาได้หรือไม่ และพนักงานสอบสวนจะมีความเห็นสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องก็ตาม พนักงานอัยการมีอำนาจที่จะสั่งสำนวนได้ดังนี้

1. ถ้าพนักงานอัยการพิจารณาแล้วเห็นว่าข้อเท็จจริงในสำนวนนั้นยังไม่ชัดแจ้ง พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติม หรือให้สั่งขยายมาพบพนักงานอัยการเพื่อชักถามก็ได้ (ปวอ. มาตรา 143 (ก))

2. ถ้าพนักงานอัยการพิจารณาแล้วเห็นว่า พยานหลักฐานในสำนวนไม่หนักแน่นเพียงพอที่จะรับฟัง ได้ว่าบุคคลของหาเป็นผู้กระทำผิด หรือการกระทำของบุคคลของหาไม่เป็นความผิดตามกฎหมายหรือคดีขาดอายุความ เป็นต้น พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งไม่ฟ้องบุคคลของหา (ปวอ. มาตรา 143 (2))

3. ถ้าพนักงานอัยการพิจารณาแล้วเห็นว่า พยานหลักฐานในสำนวนรับฟังได้ชัดเจนเป็นผู้กระทำผิด พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งฟ้องบุคคลของหา โดยพนักงานอัยการจะร่างคำฟ้อง แล้วขึ้นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล (ปวอ. มาตรา 143 (2)) เมื่อพนักงานอัยการฟ้องบุคคลของหาต่อศาลแล้ว บุคคลของหาก็ถูกเรียกว่า "จำเลย"

4. ถ้าพนักงานอัยการพิจารณาสำนวนแล้วเห็นว่าคดีนี้เป็นความผิดชั้นอาชเบรียบเที่ยบได้ เช่น ความผิดลหุโทษ พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งให้พนักงานสอบสวนพยายามเบรียบเที่ยบคดีนี้ หรือจะสั่งให้พนักงานสอบสวนอื่นที่มีอำนาจจัดการเบรียบเที่ยบให้ก็ได้ (ปวอ. มาตรา 144)

2.3.2 การดำเนินคดีในศาล การดำเนินคดีอาญาในศาลเริ่มต้นจากการฟ้องคดีในศาล ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 บัญญัติให้หนังงานอัยการและผู้เสียหายเป็นผู้มีอำนาจฟ้องคดีต่อศาล และจะต้องฟ้องคดีในเขตอำนาจศาล เพราะถ้าฟ้องไม่ถูกต้องตามเขตอำนาจศาล ศาลจะไม่รับฟ้อง หรือถ้ารับฟ้องไว้แล้วมาทราบภายหลังว่าไม่ถูกต้องตามเขตอำนาจศาล ศาลก็จะสั่งจำหน่ายคดีนี้

ในการร่างคำฟ้อง พนักงานอัยการจะต้องกำหนดแบบคำฟ้อง ให้มีเนื้อหาสาระครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนดไว้ เมื่อเอาตัวผู้ต้องหาฟ้องต่อศาลแล้วผู้ต้องหาเกิดกล่าวอยู่ในฐานะจำเลย และพนักงานอัยการก็อยู่ในฐานะพนัย โดยก็จะนำพยานหลักฐานเข้าสืบเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลยต่อศาล ถ้าในระหว่างสืบพยานก่อนศาลมีข้อพิพาทดี ถ้าปรากฏว่าพยานหลักฐานใหม่แน่ชัดว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิด พนักงานอัยการมีอำนาจที่จะยื่นคำร้องขอต่อศาลเพื่อถอนฟ้องคดีนี้ได้ เมื่อศาลมีพิพากษาคดีอย่างที่ควรแล้ว พนักงานอัยการมีอำนาจที่จะอุทธรณ์หรือฎีกาต่อไปได้ เว้นแต่มีกฎหมายห้ามไว้หรือมีให้อุทธรณ์หรือฎีกา

2.4 กระบวนการพิจารณาคดีในชั้นศาล

การพิจารณาคดีในชั้นศาลจะแยกออกเป็นการพิจารณาคดีในศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และ ศาลฎีกา ซึ่งจะได้กล่าวรายละเอียดต่อไปนี้

2.4.1 ศาลชั้นต้น การพิจารณาคดีในศาลชั้นต้นจะได้แยกกล่าวเป็นชั้นตอนดังนี้

- 1) ขั้นพิจารณาความถูกต้องของคำฟ้อง และขันตีส่วนมูลฟ้อง

ขั้นพิจารณาความถูกต้องของคำฟ้อง

เมื่อโจกก์ยื่นคำฟ้องคดีอาญาต่อศาลที่มีอำนาจรับฟ้องแล้ว ต่อไปก็เป็นอำนาจหน้าที่ของกระบวนการในชั้นศาลที่จะต้องพิจารณาคำฟ้องนี้ว่า ถูกต้องตามตัวบทกฎหมายหรือไม่ ถ้าศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าไม่ถูกต้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158 ที่กำหนดรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับคำฟ้องไว้ (ผู้สนับสนุนรายละเอียดโปรดศึกษาได้จากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา) ศาลก็จะมีอำนาจสั่งการได้ 3 ประการคือ

1. สั่งให้โจกก์แก้ฟ้องให้ถูกต้อง
2. สั่งยกฟ้อง

3. สั่งไม่ประทับรับฟ้อง (ปวอ. มาตรา 161 วรรคแรก)

ขึ้นไต่สวนมูลฟ้อง

ถ้าฝ่ายหนึ่งแก้ต้องตามกฎหมาย ให้ศาลจัดการสั่งต่อไปนี้

(1) ในคดีราชภูมิเป็นโจทก์ให้ไต่สวนมูลฟ้อง แต่ถ้าคดีนี้มีพนักงาน

อัยการได้ฟ้องจำเลย โดยข้อหาอย่างเดียวกันด้วยแล้ว ให้จัดการตามมาตรา (2)

(2) ในคดีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้องแต่

ถ้าเพิ่มความรุนแรงสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องก่อนก็ได้ (ปวอ. 162 (1), (2))

ตามหลักการของมาตราสามัญจะอธิบายหลักการของการไต่สวนมูลฟ้อง

ได้ดังนี้

1. กรณีราชภูมิเป็นโจทก์ ต้องไต่สวนมูลฟ้องก่อนเสมอ ทั้งนี้เพื่อ

ศาลมจะได้กลั่นกรองคดีว่ามีมูลทั้งในด้านข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเนี่ยงพองหรือไม่ เพื่อป้องกันไม่ให้กลั่นแกล้งฟ้องร้องกัน และป้องกันคดีข้อสlander โดยไม่จำเป็น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติหลักการไต่สวนมูลฟ้องกรณีราชภูมิเป็นโจทก์ไว้ว่า

ในคดีราชภูมิเป็นโจทก์ ศาลมีอำนาจไต่สวนมูลฟ้องลับหลังจำเลย

ให้ศาลงส่งสำเนาฟ้องแก่จำเลยรายตัวไป กับบันทึกวันเดียวกับวันที่ไต่สวน

ให้จำเลยทราบ จำเลยจะมาฟังการไต่สวนมูลฟ้องโดยต้อง

นำทางให้สักค้านพยานโจทก์หรือไม่ก็ได้ หรือจำเลยจะไม่มา

แต่ตั้งง指南หมายมาสักค้านพยานโจทก์ก็ได้ ห้ามมิให้ศาลมำค่าให้-

การจำเลย (ปวอ. มาตรา 165 วรรค 3)

2. กรณีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ ศาลมิให้มีการไต่สวนมูลฟ้อง

หรือไม่ก็ได้ ทั้งนี้เพราจะได้มีการกลั่นกรองคดีมาถึง 2 ขั้นแล้ว คือในชั้นพนักงานสอบสวนและในชั้นพนักงานอัยการ แต่ถ้าศาลมจะไต่สวนมูลฟ้องก็มีหลักการดังนี้

ศาลมต้องดำเนินการให้จำเลยมาศาลหรือถูกคุมตัวมาศาล และ

เมื่อเชื่อว่าจำเลยที่มาอยู่ต่อหน้าศาลเป็นบุคคลที่โจทก์ระบุในฟ้อง

ว่าเป็นจำเลยแล้ว ศาลมจะอ่านและอธิบายคำฟ้องให้จำเลยฟัง

และการดำเนินการที่มีผลลัพธ์ดังนี้
 1) ให้การจำเลยได้รับสารภาพศาลก็จะ
 มีคำสั่งประทับรับฟ้องไว้พิจารณาได้เลย แต่ถ้าหากจำเลยให้การ
 ปฏิเสธหรือไม่ยอมให้การ ศาลก็จะดำเนินการต่อไปโดยนุ่มนวล
 โดยนำบทกฎหมายว่าด้วยการพิจารณาความในบังคับโดยอนุโลม
 เพื่อที่จะวินิจฉัยว่าฟ้องโจทก์มีมูล与否จะประทับรับฟ้องไว้พิจารณา
 หรือไม่ ส่วนจำเลยนั้นก็มีสิทธิ์ที่จะต่อสู้ด้วยวิธีเดียวกับจำเลย
 ในขั้นพิจารณาทุกประการ เว้นแต่ไม่มีอำนาจหน้าที่พยานมาลับเท่านั้น²
 ผลของการต่อสู้ส่วนใหญ่แล้ว ถ้าผลปรากฏว่าคดีมีมูล ให้ศาลมีคำสั่ง
 ฟ้องไว้พิจารณาเฉพาะภาระทางคดีมีมูล แต่ถ้าคดีไม่มีมูล ให้ศาลมีคำสั่งยกฟ้อง (ปวอ. มาตรา
 167) แต่ถ้านี้ไม่ตัดสิทธิ์โจทก์ที่จะอุทธรณ์คดีได้ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งว่าคดีไม่มีมูล (ปวอ.
 มาตรา 170)

ขั้นพิจารณาด้วย

(1) หลักทั่วไป

1) คำนึงถึงหลักปรัชญาความยุติธรรมของจำเลยเป็นสำคัญ
 โดยสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนี้เสมอผู้กระทำผิดมิ
 ได้ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 มาตรา 27) ถ้ามีข้อสงสัยไม่แน่ใจ
 ว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงจะต้องยกผลประโยชน์ให้จำเลย (ปวอ. มาตรา 227 วรรค 2)
 ซึ่งเป็นผลให้ศาลมีคำสั่งไว้พิจารณาฟ้องโจทก์ปล่อยจำเลยไป (ปวอ. มาตรา 185)

2) การพิจารณาด้วยต้องกระทำโดยเบ็ดเตล็ดและต่อหน้าจำ
 เลย (ปวอ. มาตรา 172 วรรคแรก) มีข้อยกเว้นให้พิจารณาลับหลังได้เฉพาะเพื่อประโยชน์แห่ง
 ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันความลับอันเกี่ยวกับความปลอด
 ภัยของประเทศให้ล่วงรู้ถึงประชาชนเท่านั้น (ปวอ. มาตรา 177) นอกจากนี้แล้วการพิจารณา
 ลับหลังจำเลยอาจกระทำได้ในกรณี เช่น จำเลยได้รับอนุญาตจากศาลในคดีที่มีอัตราโทษจำคุก
 อายุสูง ไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกินห้าพันบาทหรือห้าร้อยบาทปรับ ที่จะไม่มาฟังการพิจารณาด้วย

ที่จำเลยมีหมายความด้วยว่าความให้อยู่แล้ว หรือในคดีที่มีจำเลยหลายคน และศาลพ่อใจตามคำ Ellen ของโจทก์ว่าการพิจารณาและสืบพยานตามที่โจทก์ขอให้กระทำไม่เกี่ยวกับจำเลยคนใด ศาลจะสืบพยานลับหลังจำเลยคนนี้ได้ (ปวอ. มาตรา 172 ทว.)

3) การให้โอกาสจำเลยต่อสู้ด้วยตัวเอง (ปวอ. มาตรา 8) จำเลยที่ยากจนและเป็นผู้เยาว์ ถ้าไม่มีหมายและต้องการทนาย ศาลจะต้องตั้งทนายให้ (ปวอ. มาตรา 173) บรรดาลูกน้ำดี ๆ ที่จำเลยมีอยู่ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ และกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ศาลจะต้องยกเว้นและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 มาตรา 29)

4) การให้การของจำเลยในคดีอาญา ในคดีอาญาจำเลยจะให้การอย่างไรก็ได้ หากว่ายังสื่อหารือว่าจากได้ ถ้าจำเลยไม่ยอมให้การในคดีอาญาจะมีผลเท่ากับจำเลยปฏิเสธ (ฎีกาที่ 862/2503) ถ้าจำเลยรับสารภาพตามฟ้องศาลจะพิพากษาโดยไม่สืบพยานหลักฐานต่อไปก็ได้ เว้นแต่ด้วยข้อหาในความผิดซึ่งจำเลยรับสารภาพนั้น กฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำไว้ให้จำกัดตั้งแต่ห้าปีขึ้นไปหรือโทษสถานหนักกว่าห้าปี ศาลต้องฟังพยานโจทก์จนกว่าจะพอใจว่าจำเลยได้กระทำผิดจริง (ปวอ. มาตรา 176 วรรดแรก) ถ้าจำเลยให้การปฏิเสธโจทก์จะต้องนำสืบพยานเพื่อพิสูจน์ให้เห็นว่าจำเลยมีความผิดจริง

(2) หลักในการนำพยานหลักฐานเข้าสืบในคดีอาญา

ในคดีอาญาโจทก์และจำเลยสามารถนำพยานหลักฐานเข้าสู่ศาลเพื่อพิสูจน์ความผิดและความบริสุทธิ์ได้เต็มที่ โดยโจทก์นำเข้าสืบก่อนและจำเลยนำเข้าสืบลำดับต่อมา (ปวอ. มาตรา 174) ถ้าโจทก์ไม่นำพยานหลักฐานเข้าสืบ โจทก์จะต้องแพ้คดี ศาลมจะพิพากษายกฟ้องปล่อยตัวจำเลยไป³

พยานหลักฐานที่จะนำเข้าสืบจะต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ ดัง

- 1 เป็นพยานวัตถุ พยานเอกสาร หรือพยานบุคคล
- 2 เป็นพยานหลักฐานซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยผิดหรือบริสุทธิ์
- 3 เป็นพยานชนิดที่ไม่ได้เกิดจากการชุวงใจ มีคำมั่นสัญญา ซึ่งเชื่อ

หลอกหลวง หรือได้มาโดยมิชอบประการอื่น

4 ต้องนำสืบตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ-
อาญา หรือกฎหมายอื่นอันว่าด้วยการลับพยาน (ปวอ. มาตรา 226)

(3) หลักในการรับฟังพยาน

ปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายกำหนดไว้แน่นอนว่าพยานหลักฐานชนิดใด
ที่ศาลจะรับฟังหรือไม่ จึงเปิดโอกาสให้อยู่ในดุลพินิจของศาลที่จะพิจารณาเห็นควร ฉะนั้นจึง
กล่าวไว้ว่าพยานหลักฐานทุกชนิดที่สามารถพิสูจน์ได้ว่าจำเลยผิดหรือบริสุทธิ์แล้วสามารถนำมาอ้าง
ได้ทั้งสิ้น ส่วนการห้ามนำพยานหลักฐานอยู่ในดุลพินิจของศาลว่าจำเลยผิดหรือไม่ แต่ถ้าห้ามน้ำ-
หน้าแล้วยังมีความสงสัยตามควร ก็ให้ยกผลประโยชน์นี้ให้จำเลย "...อย่าพิพากษาลงโทษมากกว่า
จะแน่ใจว่ามีการกระทำผิดจริง" (ปวอ. มาตรา 227) แต่ถ้ายังไหร่ก็ตามกฎหมายมีข้อห้ามให้
ศาลรับฟังพยานหลักฐานต่อไปนี้

1 พยานหลักฐานที่ได้ลับฝาฟันต่อหน้าบัญญัติแห่งประมวลกฎหมาย
วิธีพิจารณาความอาญาหรือกฎหมายอื่นอันว่าด้วยการลับพยาน (ปวอ. มาตรา 226) เช่น พยาน
หลักฐานที่โจกก์นำสืบลับหลังจำเลย เป็นต้น

2 พยานหลักฐานที่ได้มารายมิชอบด้วยกฎหมาย เช่น พยาน
หลักฐานที่ได้มาจากการ "...พนักงานสอบสวนทำหรือจัดให้ทำการใด ๆ ซึ่งเป็นล้อวง หรือลู่เรี่ย
หรือให้สัญญาแก้ผู้ต้องการเพื่อชุบใจให้เข้าให้การอย่างใด ๆ ในเรื่องที่ต้องหาด้วย" (ปวอ.
มาตรา 135)

3 คำพยานที่ให้ไว้ในคดีอาญาเรื่องก่อน จะนำมาใช้เป็นพยาน
หลักฐานเพื่อวินิจฉัยตัดสินคดีอาญาเรื่องใหม่ไม่ได้ ดังมีคำพิพากษาศาลฎีกาว่า

ในคดีอาญา คำพยานใจก็ในคดีก่อนจะนำมาใช้ขึ้นจำเลย
ชุดเดียวกันในอีกคดีที่น่าจะได้ไม่ แม้จำเลยจะชนยอม
ให้ถือເຄາມคำพยานในคดีก่อนก็ตาม หากศาลชั้นต้น
ได้ใช้คำพยานในคดีก่อนวินิจฉัยลงโทษจำเลยมาทุกคน ซึ่ง
เป็นการขัดต่อวิธีพิจารณา แม้จะมีจำเลยอุทธรณ์มา
ทั้มماคนเดียว ศาลก็ต้องให้มีการพิจารณาพิพากษาใหม่

สำหรับจำเลยทุกคน (ฎีกาที่ 616/2486 2486 ฎ. 538)

4 คำชี้กอดของจำเลยในคดีอาญาด้วยกันศาลจะนำมาเป็นพยานหลักฐานลงโทษจำเลยอื่นในคดีเดียวกันไม่ได้ (ฎีกาที่ 944/2500 2500 ฎ. 836)

(4) หลักการใช้ดุลพินิจในการซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐาน

ตามปกติผู้ที่ใช้ดุลพินิจในการซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐานกว่าจะมาถึงขั้นศาล ได้นั้นต้องผ่านกระบวนการซึ่งน้ำหนักมา 2 ขั้นตอนแล้ว คือกระบวนการซึ่งน้ำหนักในขั้นนักงานสอบสวนที่จะต้องทำความเห็นสิ่งฟ้องหรือสิ่งไม่ฟ้องแบบสำนวนสอบสวนส่งให้หนังงานอัยการ (ตาม ปวอ. มาตรา 141 และ 142) แต่ในการซึ่งน้ำหนักในขั้นนักงานสอบสวนมิใช่ซึ่งน้ำหนักเพื่อพิสูจน์ว่าจำเลยผิดหรือบริสุทธิ์หากเป็นการซึ่งน้ำหนักพ่อให้เห็นว่าคดีมีผลอยู่ที่จะเสนอความเห็นสิ่งฟ้องหรือสิ่งไม่ฟ้องเท่านั้น ครั้นมาถึงขั้นนักงานอัยการก็จะมีการซึ่งน้ำหนักกลั่นกรองอีกขั้นหนึ่ง โดยการพิเคราะห์พยานหลักฐานทั้งหมดให้เห็นชัดว่าพยานหลักฐานที่นักงานสอบสวนเสนอมา มีความ naïve ได้ว่าผู้ต้องหาได้กระทำการผิดหรือไม่ เพื่อจะใช้ดุลพินิจว่าสมควรจะฟ้องผู้ต้องหาหรือไม่ เมื่อนักงานอัยการสั่งฟ้องแล้ว คดีนี้ขึ้นมาถึงขั้นศาล ศาลก็จะเป็นผู้ใช้ดุลพินิจในการซึ่งน้ำหนักอย่างละเอียดลึกซึ้ง เพราะถือว่าศาลเป็นองค์กรสุดท้ายของกระบวนการยุติธรรมที่จะพิพากษาลงโทษหรือปล่อยตัวจำเลย

เพรษจะนัดการซึ่งน้ำหนักในชั้นศาลจังมีความสำคัญมาก กฎหมายจึงกำหนดให้หลักฐานที่นักงานสอบสวนเสนอมา มีความ naïve ได้ว่าผู้ต้องหาได้กระทำการผิดหรือไม่ ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 ว่า

ให้ศาลมิใช่วินิจฉัยซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวง
ยกเว้นพากษาลงโทษกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำผิดจริง และจำเลยเป็นผู้กระทำการผิดนั้น

เมื่อมีความสอดคล้องตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำการ
หรือไม่ ให้ยกประโทษทั้งหมดความเสื่อมเสียที่ให้จำเลย
ตามที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่าการใช้ดุลพินิจซึ่งน้ำหนักในชั้นศาลจะต้องกระทำโดยรอบครอบคลุม โดยคำนึงถึงหลักวิชาจิตวิทยา, วิทยาศาสตร์, และความก้าวหน้าทางวิชาการสมัยใหม่ เป็นเหตุผลประกอบด้วย และพยานหลักฐานที่นำมาซึ่งน้ำหนักต้องเป็น

พยานหลักฐานทั้งของโจทก์และจำเลย เมื่อพิจารณาแล้วถ้าเห็นว่าพยานหลักฐานเหล่านี้มีน้ำหนัก
หนักแน่นพอและเชื่อได้โดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง ศาลจะจะพิพากษา¹
ลงโทษจำเลย แต่ถ้ามีความสงสัยเกิดขึ้นศาลก็จะพิพากษายกฟ้องโจทก์ปล่อยตัวจำเลยไป

นอกจากหลักเกณฑ์ทั่ว ๆ ไปตามที่กล่าวมาแล้วมีรายละเอียดอื่น ๆ อีก
มาก ในขั้นตอนของการสืบพยาน เช่น เรื่องผู้ทำการสืบพยาน, สถานที่สืบพยาน, หลักและวิธีการสืบ
พยานบุคคลฝ่ายโจทก์, วิธีการสืบพยานบุคคลฝ่ายจำเลย, การอ้างและวิธีการสืบพยานเอกสาร,
การอ้างและวิธีการสืบพยานวัตถุ การใช้ตุลปินิจในการชี้หนังพยานหลักฐาน ฯลฯ นอกจาก
เรื่องการสืบพยานหลักฐานแล้วยังมีเรื่องเกี่ยวกับศาลมีคำสั่งต่าง ๆ ในระหว่างพิจารณา ฯลฯ
เนื้อหาต่าง ๆ เหล่านี้หมายสำหรับผู้ที่สนใจศึกษาวิชากฎหมายโดยตรง จึงไม่นำรายละเอียด
มากล่าวในที่นี้

ในการดำเนินคดีในศาลตามปกติจะมีผู้ว่าความ ผู้ว่าความในเดียวญา
ได้แก่โจทก์และจำเลยซึ่งเป็นคู่ความ ตามปกติพนักงานอัยการจะทำหน้าที่เป็นโจทก์ในคดีอาญา
แต่ถ้าผู้เสียหายเป็นโจทก์เองจะให้พนัยกรว่าความแทนหรือจะว่าความด้วยตนเองก็ได้ ส่วนจำเลย
ตามปกติจะให้ทนายแก้คดีให้ แต่ก็ไม่ห้ามที่จำเลยจะว่าความแก้คดีด้วยตนเอง

การว่าความในเดียวญาเป็นกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของศาลใน
ส่วนที่กระทำโดยคู่ความในคดี ได้แก่การไต่สวนมูลนิธิ, การมาศาล, การแหลงเปิดคดี, การสืบ
พยาน, การขอเลื่อนพิจารณา, การส่งประเทิน, การเดินแผลญี่ปุ่นพยานต่างประเทศ, การขอแก้ไข²
เพิ่มเติมคำฟ้องและคำให้การ, การถอนฟ้องและยอมความ ตลอดจนการแหลงเปิดคดีและแหลง-
การณ์ในศาลสูง³

ขั้นพิพากษาคดี

ประมวลกฎหมายวิธีความอาญา มาตรา 182 วรรคแรก ตอนท้าย ได้
บัญญัติไว้ว่า "...เมื่อการพิจารณาคดีเสร็จแล้ว ให้พิพากษาหรือสั่งตามรูปความ" จึงแสดง
ให้เห็นว่าเมื่อได้ผ่านกระบวนการพิจารณาแล้ว ศาลก็จะมีคำพิพากษาคดีหรือคำสั่งอย่างใด
อย่างหนึ่ง โดยในคำพิพากษานี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญา มาตรา 186 บัญญัติไว้ว่า

คำพิพากษาหรือคำสั่งต้องมีข้อสำคัญเหล่านี้เป็นอย่างน้อย

- (1) ข้อศัลและวันเดือนปี
- (2) คดีระหว่างใครโจทก์ ใดจำเลย
- (3) เรื่อง
- (4) ข้อหาและคำให้การ
- (5) ข้อเท็จจริงที่งมีการนำเสนอได้ความ
- (6) เพชบุลในการตัดสินที่ ไม่มีข้าข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย
- (7) บานมาตรฐานที่ยกขึ้นปรับ
- (8) คำชี้ขาดให้ยกฟ้องหรือลงโทษ
- (9) คำวินิจฉัยของศาลในเรื่องของกล่าง หรือในเรื่องฟ้อง
ทางแพ่ง

ตัวอักษรแบบคำพิพากษาและข้อความสำคัญในคำพิพากษาโดยย่อ

(31)

สำหรับศาลอาญา

คำพิพากษา

คดีหมายเลขดำที่ 2500/2526

คดีหมายเลขแดงที่ 1480/2526

ในพระปรมินทรมหาภัตติราชวรวิหาร

ศาล _____ จังหวัดชุมพร

วันที่ 26 เดือน กันยายน พุทธศักราช 25 26

ความ อากา

ระหว่าง หนังงานอัยการจังหวัดชุมพร โจทก์
นายสอน รักเมืองชุมพร จำเลย
 เรื่อง ลักษณะ

โจทก์ฟ้องว่า..... (ย่อคำฟ้อง)

จำเลยให้การว่า..... (ย่อคำให้การ)

ทางพิจารณาโจทก์น้ำเสียงว่า..... (ย่อข้อเท็จจริงที่โจทก์น้ำเสียงมา)

สาสพิเคราะห์แล้ว..... (วิเคราะห์พยานโจทก์จำเลยและวินิจฉัยว่าเชื่อพยานโจทก์หรือพยานจำเลย ถ้าเห็นว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิดก็วินิจฉัยว่าพยานโจทก์ไม่อาจรับฟังลงโทษ จำเลยอย่างไร ถ้าเชื่อว่าจำเลยกระทำความผิดก็วินิจฉัยการกระทำของจำเลยว่า จำเลยกระทำการอย่างไร มีความผิดตามมาตรฐานใด)

อาศัยเหตุผลตั้งวินิจฉัยมา จึงพร้อมกันพิพากษา..... (ยกฟ้องหรือพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดตามกฎหมายใด มาตราใด ลงโทษอย่างใด)

ลงชื่อ ผู้พิพากษา (ตามจำนวนองค์คณะตามกฎหมาย)

เมื่อมีการพิพากษาด้วยแล้วก็จะมีการอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งโดย “ให้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งในศาล โดยเปิดเผยแพร่ในวันเสาร์จัดการพิจารณา หรือภายใต้เวลาสามวันนับตั้งแต่เสาร์จนถึงวันถัดไปอันควรจะเลื่อนไปอ่านวันอื่นก็ได้ แต่ต้องจดรายงานเหตุนั้นไว้” (ปวอ. มาตรา 182 วรรค 2) คือโดยปกติศาลมีต้องอ่านคำพิพากษาโดยเปิดเผยแพร่ต่อหน้าโจทก์และจำเลย แต่ถ้าเป็นความผิดของโจทก์ที่ไม่มาศาล ศาลมีอ่านคำพิพากษาลับหลังโจทก์ได้ แต่สำหรับจำเลยนี้แม้เป็นความผิดของจำเลยที่ไม่มาศาล ศาลมีอ่านคำพิพากษาลับหลังจำเลยไม่ได้ ศาลมีต้องออกหมายจับจำเลย แต่ถ้าไม่ได้ตัวจำเลยมาศาลภายในหนึ่งเดือน ศาลมีจังจะอ่านคำพิพากษาลับหลังจำเลยได้ (ปวอ. มาตรา 182 วรรค 3)

2.4.2 ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา ตามปกติเมื่อศาลมีชั้นต้นได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้วถ้ามีได้บัญญัติไว้ว่าคำพิพากษาหรือคำสั่งนี้ถูกที่สุด หรือห้ามมิให้อุทธรณ์หรือฎีกาแล้ว คุ้มครองมิลักษณะที่จะยื่นอุทธรณ์หรือฎีกาได้ (การห้ามยื่นอุทธรณ์หรือฎีกามีรายละเอียดหลายอย่าง ผู้ฟันใจควรศึกษาได้จากประมวลกฎหมายโดยตรง)

(1) ศาลอุทธรณ์

การยื่นอุทธรณ์ให้ยกต่อศาลมีชั้นต้นหมายในกำหนดลับห้าวันนับแต่วันอ่านคำพิพากษา (ปวอ. มาตรา 198 วรรคแรก) แต่ถ้าศาลมีชั้นต้นยกเสธ. ไม่ยอมรับอุทธรณ์ คุ้มครองคือถ้าอุทธรณ์เป็นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งของศาลมีชั้นต่อศาลอุทธรณ์ได้ คำร้องเช่นนี้ยกต่อศาลมีชั้นต้นภายในกำหนดลับห้าวันนับแต่วันฟังคำสั่ง (ปวอ. มาตรา 198 ทว. วรรคแรก) แต่ถ้าผู้อุทธรณ์ซึ่งต้องชี้ช่องหรือต้องจำกัดอยู่ในเรื่องจำอาชญาณอุทธรณ์ต่อพัสดุใดในกำหนดอาชญาณ เมื่อได้รับอุทธรณ์แล้วให้พัสดุออกใบรับเก็บยื่นอุทธรณ์ แล้วให้รับส่งอุทธรณ์มีไปยังศาลมีชั้นต้น (ปวอ. มาตรา 199 วรรคแรก) เมื่อยื่นอุทธรณ์แล้วถ้าศาลมีชั้นต้นรับอุทธรณ์ก็จะมีการพิจารณาด้วยชั้นอุทธรณ์ต่อไป

การพิจารณาด้วยชั้นอุทธรณ์ ตามปกติการพิจารณาด้วยชั้นอุทธรณ์แตกต่างจากในศาลมีชั้นต้น คือศาลมีชั้นต้นจะต้องพิจารณาด้วยเปิดเผยแพร่เสมอ และตามปกติจำเลยจะต้องมาศาลทุกครั้งที่มีการพิจารณาด้วย แต่การพิจารณาด้วยชั้นอุทธรณ์ ตามปกติจะไม่มีการพิจารณาด้วยเปิดเผยแพร่ แต่จะพิจารณาด้วยจากพยานหลักฐานที่ปรากฏในสำเนาที่อุทธรณ์ขึ้นมา แต่ทั้งนี้ศาลอุทธรณ์อาจพิจารณาด้วยเปิดเผยแพร่ก็ได้ "... เน่าแต่ในการพิพากษาให้คุ้มครอง"

มาพร้อมกัน หรือมีการลีบขยาย" (ปวอ. มาตรา 203) ส่วนการลีบขยายตามปกติถือตามพยานหลักฐานเดิม แต่จะสอบพยานเพิ่มเติมก็ได้ (ปวอ. มาตรา 208 (1)) หลังจากที่ได้พิจารณาพยานหลักฐานต่าง ๆ ในคำอุทธรณ์อย่างรอบคอบแล้วศาลอุทธรณ์จะต้องพิพากษากดีโดยไม่ซักข้า แต่ก็มิได้กำหนดว่าจะต้องพิพากษาภายในในกำหนดกี่วัน ข้อมูลแล้วแต่ความยากง่ายของคดี

เมื่อกำคำพิพากษาเสร็จแล้ว ศาลอุทธรณ์จะอ่านคำพิพากษาที่สำคัญหรือส่งคำพิพากษาไปให้ศาลชั้นต้นอ่านก็ได้ (ปวอ. มาตรา 209) แต่ในการปฏิบัติมักจะส่งไปให้ศาลชั้นต้นเป็นผู้อ่าน

เนื้อหาสาระในคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 214 นัยนี้ไว้ว่า

นอกจากริบความเรื่องต้องมีในคำพิพากษาศาลชั้นต้น คำพิพากษาศาล อุทธรณ์จะต้องปรากฏข้อความดังต่อไปนี้

- (1) นามหรือตำแหน่งของผู้อุทธรณ์
- (2) ข้อความ ยืน ยก แก้ หรือกลับคำพิพากษาศาลชั้นต้น

และนอกจากนี้แล้วยังมีข้อสังเกตประการหนึ่งคือ ศาลอุทธรณ์จะ พิพากษาเพิ่มโดยจำเลยมิได้เว้นแต่โจทก์จะอุทธรณ์ให้เพิ่มโดยแก่จำเลย (ปวอ. มาตรา 212)

(2) ศาลฎีกา

ในการฟันคดียังไม่ถึงที่สุด และไม่มีบทบัญญัติห้ามไว้ ถ้าคู่กรณียังไม่ พอกใจต่อคำพิพากษาศาลอุทธรณ์สามารถยื่นฎีกาได้อีก โดย "...คู่ความมีอำนาจฎีกាតัดด้านคำ พิพากษาหรือคำสั่งศาลอุทธรณ์ภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันอ่าน.." โดย "...ให้ยื่นต่อศาลชั้นต้น..." (ปวอ. มาตรา 216) ถ้าจำเลยต้องซึ่งหรือถูกจำคุกอยู่ในเรือนจำที่สามารถยื่นฎีกานั้นได้ ศาลชั้นต้นสั่งรับฎีกานั้นให้ส่งขึ้นไปยังศาลฎีกา (ปวอ. มาตรา 223) แต่ถ้า ศาลชั้นต้นสั่งไม่รับฎีกา "...คู่ความยื่นฎีกานี้เป็นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งของศาลชั้นต่อศาลฎีกาได้ คำร้องเช่นนี้ให้ยื่นที่ศาลชั้นต้นภายในกำหนดสิบห้าวันนับแต่วันส่งคำสั่งแล้วให้ศาลมีรับส่งคำร้องมา ยังศาลฎีกាដ้วยฎีกานี้และคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์" (ปวอ. มาตรา 224)

ส่วนการพิจารณาคดีในชั้นฎีกาและคำพิพากษาหรือคำสั่งในชั้นฎีกาให้ดำเนินการอยู่ต่อว่าด้วยการพิจารณาและว่าด้วยคำพิพากษาและคำสั่งชั้นอุทธรณ์มานั้นคับในชั้นฎีกาโดยอนุโลม (ปao.มาตรา 225) เมื่อศาลฎีกាបริพากษาแล้วถือว่าคดีถึงที่สุด จะต้องดำเนินการในชั้นบังคับคดีต่อไป

2.5 กระบวนการในชั้นบังคับคดี

เมื่อคดีอาญาถึงที่สุด ไม่ว่าถึงที่สุด ในศาลชั้นต้น ชั้นอุทธรณ์หรือชั้นฎีกา ขึ้นต่อไป ก็จะเป็นการบังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษา การบังคับคดี เป็นอำนาจหน้าที่ของศาลชั้นต้น เช่น ศาลฎีกាបริพากษาจำคุกจำเลย 5 ปี เมื่อศาลมีชันต์เนื่องด้วยคำพิพากษาศาลฎีกាដ้วยการฟังแล้ว ศาลชั้นต้นก็จะต้องออกหมายจำคุกด้วย จากนั้นเจ้าหน้าที่จะนำตัวจำเลยไปจำคุกไว้ในเรือนจำ ต่อจากนี้ไปก็เป็นภาระหน้าที่ของกรมราชทัณฑ์ที่จะดูแลนักโทษต่อไป ส่วนการบังคับคดีผู้ต้องโทษ ประหารชีวิต ก่อนที่จะประหารชีวิตจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยการอภัยโทษก่อน คือจะต้องรอให้满 60 วัน นับตั้งแต่คำพิพากษาถึงที่สุด เพื่อเปิดโอกาสให้จำเลยได้กลุ่มเกล้าฯ ขอพระราชทานอภัยโทษ แต่ถ้าทรงยกเรื่องราวนั้นเสียก็ให้จัดการประหารชีวิตก่อนกำหนดนัด เหตุ (ปao.มาตรา 262) ในกรณีที่ผู้ต้องโทษประหารชีวิตเป็นหญิงมีครรภ์จะต้องรอบคอบบุตรเสียก่อนจึงจะลงมือประหารชีวิตได้ (ปao.มาตรา 247 วรรค 2) ในกรณีที่ผู้ตัดประหารชีวิตกล้ายเป็นคนวิกฤติให้รอกการประหารชีวิตไว้ก่อนจนกว่าผู้นี้จะหายใจหาย แต่ถ้าผู้วิกฤติติดตายจากวิกฤติภายในหลังปีก่อนนับแต่วันคำพิพากษาถึงที่สุด ให้ลดโทษประหารชีวิตลงเหลือจำคุกตลอดชีวิต (ปao.มาตรา 248)

ผู้ทำหน้าที่ประหารชีวิตนักโทษประหารตามที่ปฏิบัติกันในปัจจุบันนี้ ได้แก่เจ้าหน้าที่ของกรมราชทัณฑ์ ตามที่ปฏิบัติกันผู้ต้องโทษประหารจะต้องถูกส่งตัวไปควบคุมที่เรือนจำบางขวาง และทำการประหารชีวิตที่นั่น

3. กระบวนการพิจารณาคดีในพระวินัย

ให้หัวข้อนี้จะได้กล่าวถึงกระบวนการพิจารณาคดีในพระวินัย ซึ่งจะได้แยกกล่าวออกเป็น 2 ประเด็นใหญ่ ๆ คือ กระบวนการพิจารณาคดีที่มีมาในพระวินัยปัจจุบัน และกระบวนการพิจารณาคดี

ตามระเบียบของมหาเถรสมาคม ซึ่งตามความเป็นจริงแล้ววิธีปฏิบัติในการพิจารณาคดีของมหาเถรสมาคมก็ได้พยายามอิงวิธีการที่บัญญัติไว้ในพระวินัยปูร্঵ก แต่ที่ได้แยกกล่าวคนละส่วนก็ เพราะเวลาสถานที่ และสภาพแวดล้อมต่างกัน จึงเป็นผลให้วิธีการปฏิบัติบางเรื่องอาจแตกต่างกันได้ซึ่งจะได้กล่าวรายละเอียดแต่ประเด็นต่อไปนี้

3.1 กระบวนการพิจารณาคดีที่มีมาในพระวินัยปูร์วก

เพื่อที่จะให้การบริหารกิจการแห่งสังฆดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย พระบรมราชโองการออกกฎหมายให้สังฆเลือกสมมติลงมติเพื่อเป็นเจ้าหน้าที่ดำเนินการต่าง ๆ ที่เห็นได้ เช่น เจ้าอธิการแห่งจีวร, เจ้าอธิการแห่งอาหาร, เจ้าอธิการแห่งอาคาร, เจ้าอธิการแห่งคลัง สมมติกิษกุลเตล็ดเจ้าอธิการเหล่านี้จะต้องปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ตามที่ได้รับมอบหมายจากสังฆให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย⁵ นอกจากนี้แล้วในกรณีที่เกิด "อธิกรณ์" อันหมายถึง คดีความที่มีการกล่าวหาฟ้องร้อง ให้แข้งถูกใจยังกัน ท่านได้ทรงวาง "อธิกรณ์สมถะ" อันหมายถึงวิธีปฏิบัติเพื่อรับอธิกรณ์ไว้ด้วย

3.1.1 วิธีระงับอธิกรณ์ อธิกรณ์หรือข้อพิพาทโดยแข้งต่าง ๆ ท่านได้แบ่งไว้ 4 ประเภทดังนี้

1 วิวากาธิกรณ์ หมายถึงกรณีพิพาทที่ถูกเฉียงกันเกี่ยวกับเรื่องพระราชมหามงคลนิชนี้สามารถระงับได้โดยการชี้ขาดว่าความเห็นฝ่ายใดฝ่าย哪ได้ถูก เมื่อจะได้ทางไว้เป็นแบบแผนสำหรับปฏิบัติต่อไป

2 อนุวากาธิกรณ์ หมายถึงกรณีพิพาทเกี่ยวกับคดีความที่ฟ้องร้องกันว่าได้มีการกระทำผิดและต้องอาบัติหรือไม่ อธิกรณ์นี้สามารถระงับได้โดยการวินิจฉัยเพื่อตัดสินว่าได้กระทำผิดจริงหรือไม่

3 อาปัตตาธิกรณ์ หมายถึงกรณีที่พระบรมราชโองการบัญญัติสิ่งของนี่ กำหนดแนวทางประพฤติปฏิบัติของสังฆ เมื่อกำหนดแนวทางไว้แล้วกิษกุลได้ร่วมและเมตตาจะต้องอาบัติและถูกปรับอาบัติ เมื่ออธิกรณ์นี้เกิดขึ้นแล้วสามารถระงับได้โดยกิษกุลผู้ต้องอาบัติจะต้องกำศีนอาบัติตามระเบียบและวิธีการที่สังฆกำหนด

4 กิจจาธิกรณ์ หมายถึงกิจธุระที่พระบรมราชโองการมอบอำนาจให้แก่สังฆ

เพื่อให้การปกครองสังคมและดำเนินกิจการแห่งสังคมเป็นไปด้วยความเรียบง่าย เช่น กรรมอบอำนาจให้สังฆรับบุคคลเข้าอุปสมบทได้ เมื่อมีผู้ประสงค์จะอุปสมบทก็เป็นกิจธุระแห่งสังคมที่จะพิจารณาตามควรไม่ควร เมื่อเกิดอธิกรณ์ชนิดนี้ขึ้นแล้วสามารถระบุนั้นได้โดยสังฆ์ที่ได้รับมอบอำนาจต้องทำกิจธุระนั้นให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี^๖

อธิกรณ์ทั้ง 4 ประเกณี้ พระพุทธเจ้าทรงวางไว้ในวันรับใช้ 7 ประการคือ

1 สัมมาวินัย ได้แก่ วิธีธรรมนักบุญโดยการกระทำ “พร้อมหน้า” คือพร้อมหน้าสังฆ หมายถึงภิกษุเข้าประชุมครบองค์ประชุม พร้อมหน้าบุคคล หมายถึงบุคคลผู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ เช่น โจากร จำเลย ต้องอยู่พร้อมหน้ากัน พร้อมหน้าวัตถุ หมายถึง ยก “วัตถุ” หรือกรณีพิพาทที่เกิดขึ้นมาวินิจฉัย พร้อมหน้าธรรมนักบุญ หมายถึง การวินิจฉัยให้ถูกธรรมกกวินัย

2 สติวินัย ได้แก่ การระงับอธิกรณ์โดยการที่สังฆสวดประการให้ระงับดีแก่ภิกษุน้อยในบุญ คือภิกษุที่เป็นพระอรหันต์ เมื่อมีการกล่าวหาฟ้องร้องท่านว่าเป็นผู้หลอกลวง ก็ให้ระงับอธิกรณ์นี้เสีย ดังที่ได้ทรงให้ระงับดีแก่ภิกษุเมตติยา กล่าวฟ้องร้องพระทัพมัลลูบุตร

3 อุบัติวินัย ได้แก่ วิธีธรรมนักบุญโดยการที่สังฆสวดเบื้องประการให้ระงับดีแก่ภิกษุผู้ก่ออธิกรณ์นั้นในขณะที่เป็นมื้อหรือจิตวิปริตแปรปรวน ดังตัวอย่างที่ทรงให้กำกับระดับดัง

4 ปฏิญาตกรรม ได้แก่ วิธีธรรมนักบุญโดยที่ภิกษุเป็นเจ้าเลย ลงทะเบียน และเมิดอาบตัว และได้รับสารภาพและยอมแสดงอาบัตตน อธิกรณ์นี้ก็เป็นอันระงับ

5 เยกุยยสิกา ได้แก่ วิธีธรรมนักบุญโดยวิธีตัดลิ้นเอาตามเสียงข้างมาก กรณีจะเกิดขึ้นเมื่อภิกษุหลาย ๆ ฝ่ายมีความเห็นแตกต่างกันในอธิกรณ์นั้น ๆ

6 ตัสสปายสิกา ได้แก่ วิธีธรรมนักบุญโดยการตัดลิ้นเพิ่ม ให้ภิกษุที่ประพฤติดือก โสตหนึ่งเพิ่มเติมจากไวยที่มีแต่เดิม แม้ว่าจะไม่ยอมรับสารภาพในความผิดครึ่งหลัง แต่ถ้าสามารถสอบสวนได้นา ชื่อว่าทำผิดจริงก็สามารถเพิ่มไวยได้

7 ติณวัตถาวรกรรมนัย ได้แก่ การระงับอธิกรณ์โดยวิธีประนีประนอมยอมความ กันก็สองฝ่าย ใช้ในกรณีที่เกิดเรื่องยุ่งยาก ถ้าระงับด้วยวิธีนี้อาจจะนำมาซึ่งความแตกแยก สามัคคีในหมู่สังคม เช่น ตัวอย่างที่เคยระบุนั้นในเมืองที่ภิกษุชาวเมืองโภสุมฟีแตกแยกกัน^๗

ตามที่กล่าวทึ้ง 7 วิธีนี้ เป็นวิธีระงับอธิกรณ์โดยทั่ว ๆ ไป แต่ที่จะกล่าว
เน้นหนักในที่นี้ก็เฉพาะ "วิวากาธิกรณ์, อันุวากาธิกรณ์ และ อาปีตตาธิกรณ์" เท่านั้น ส่วนอัน
อื่นอาจจะกล่าวถึงบ้างถ้ามีส่วนเกี่ยวข้องกัน

ตามปกติเมื่อมีอธิกรณ์เกิดขึ้น วิธีที่ใช้ระงับอยู่่เสมอมา 2 วิธี คือ

1. สัมมุชาวดินัย

2. เยกุยยลิก¹⁰

ซึ่งจะได้แยกกล่าวรายละเอียดแต่ละวิธีดังต่อไปนี้

(1) การระงับอธิกรณ์โดยวิธี "สัมมุชาวดินัย" คือการระงับอธิกรณ์ด้วย
การอยู่พร้อมหน้า คือพร้อมหน้าส่งน้ำ, พร้อมหน้าบุคคล, พร้อมหน้าวัตถุ และพร้อมหน้าธรรมวินัย
ซึ่งสามารถแยกย่อยได้ 3 วิธี¹¹ คือ

1) ระงับโดยวิธีถอกลงกันเองระหว่างคู่กรณีทึ้งสองฝ่าย อันได้แก่
ฝ่ายใจก์และจำเลย ถ้าทึ้งสองฝ่ายสามารถถอกลงกันเอง ได้อธิกรณ์นี้ก็เป็นอันระงับ

2) ระงับโดยการตั้งผู้นิจฉัย คือกรณีที่คู่กรณีไม่สามารถถอกลง
กันเองได้ แต่มีความพร้อมใจและที่เห็นด้วยต้องกันที่จะเลือกพระเคราะรูปเดียวหรือหลายรูปให้เป็น
ผู้นิจฉัย เมื่อได้มีการนิจฉัยแล้วอธิกรณ์นี้ก็เป็นอันระงับ

3) ระงับโดยอำนาจแห่งสั่งน้ำ คือกรณีที่ไม่สามารถใช้วิธีที่ 1
และ 2 ได้ก็ให้ระงับ โดยวิธีนี้ คือนำอธิกรณ์นั้นเข้าสู่ประชุมสั่งน้ำ เรียกว่าการพยายามร่วมหน้ากัน แล้ว
สั่งน้ำทำหน้าที่นัดหยกตีน แต่บางครั้งถ้าสั่งน้ำเท่านั้นไม่สามารถจัดแต่งตั้งภิกษุรูปได้รูปหนึ่งในหมู่นั้น เพื่อ
ให้แยกออกไปปฏิจราชนักธรรมนั้นเป็นการเฉพาะได้ เนรภะถ้าจะพิจารณา กันในที่ประชุมสั่งน้ำจำนวน
มากอาจจะมีการ ให้แยกถอกเดี่ยวกันจนเสียงซึ้งแซ ไม่ล邃ดูกแก่การพิจารณา การระงับด้วยวิธีนี้
เรียกว่า "อุพหทธิวิธี" โดยภิกษุที่สั่งน้ำจะแต่งตั้งให้ไปปฏิจราชนั้นจะต้องมีคุณสมบัติตั้งต่อไปนี้

1. เป็นผู้มีศีล

2. เป็นพูหสตร

3. เป็นผู้รู้ปัตโนกษติ

4. เป็นผู้ดมมนในพระวินัย

- 5 เป็นผู้อ้างชี้แจงให้คุ่าวาทเข้าใจและเลื่อมใสได้
- 6 เป็นผู้จัดการเพื่อยังคงธิกรณ์ให้รอดูแลได้
- 7 เป็นผู้รับเรื่องอธิกรณ์
- 8 เป็นผู้ชี้เหตุที่เกิดอธิกรณ์
- 9 เป็นผู้รับความระงับแห่งอธิกรณ์
- 10 เป็นผู้รักษาภาระจับอธิกรณ์¹²

เมื่อกิจกุญ្ឈ์ได้รับการแต่งตั้ง ได้วินิจฉัยคดีอย่างไร ก็ให้ดำเนินวินิจฉัยนั้นเข้าสู่ปีประชุมสัมพันธ์เพื่อให้การรับรองอักษรรั้งหนึ่ง เมื่อสัมพันธ์ให้การรับรองแล้วอธิกรณ์นั้นเป็นอันระงับ แต่ถ้ากิจกุญ្ឈ์ได้รับการแต่งตั้ง ไม่สามารถวินิจฉัยที่ขาดดดันนี้ได้ ก็ให้นำอธิกรณ์นั้นมาแก้สัมพันธ์เพื่อวินิจฉัยที่ขาด ถ้าในที่ประชุมสัมพันธ์สามารถตกลงกันที่ขาดดดันได้ อธิกรณ์นั้นก็เป็นอันระงับ แต่ถ้าสัมพันธ์ตกลงกันไม่ได้อาจจะ เพราะความเห็นแตกต่างกันหรือเพราะเหตุอื่น ก็ให้ใช้วิธี "เยกุยยลิกา"

(2) การระงับอธิกรณ์โดยวิธี "เยกุยยลิกา"¹³ การระงับอธิกรณ์วิธีนี้กระทำโดยการจับสลากราฟ์หาดูดแนเสียงข้างมากซึ่งเป็นวิธีที่กระทำต่อเนื่องจากวิธีการข้างต้นนั่นเอง ในการจับสลากราฟ์ต้องแต่งตั้งกิจกุญ្ឈ์ที่รูปหนึ่งซึ่งมีคุณสมบัติอ่อนนุ่มนวลเป็นผู้ดำเนินการจับสลาก

- 1 ไม่ถึงความลำเอียง เพราะความชอบ
- 2 ไม่ถึงความลำเอียง เพราะความเกลี้ยดชึ้ง
- 3 ไม่ถึงความลำเอียง เพราะความมองนาย
- 4 ไม่ถึงความลำเอียง เพราะความกลัว
- 5 พังรูจักสลากราฟ์จับแล้วและยังไม่เจ็บ¹⁴

วิธีจับสลากราฟ์ทำได้ 3 วิธี คือวิธีปักปิด, วิธีกระซิบบอก หรือวิธีเปิดเผย โดยสัมพันธ์จะเป็นผู้พิจารณาว่าจะใช้วิธีใดจึงจะก่อให้เกิดความเป็นธรรมมากที่สุด เมื่อมติข้างมากออกมาย่างไรแล้วอธิกรณ์นั้นเป็นอันระงับ¹⁵ แต่ถ้ามีว่าอธิกรณ์จะระงับลงแล้ว ถ้าคุกกรณ์ยังเห็นว่าคดีนี้จะระงับลงด้วยความไม่เป็นธรรม หรือที่เรียกว่า "ระงับด้วยอาการเท็จมุขทางวินัย" กิจกุญ្ឈ์สามารถหารือเพื่อขออธิกรณ์นั้นได้ในโอกาสอันควร¹⁶ แต่ถ้ารู้อยู่แล้วว่าอธิกรณ์จะระงับตัวของมันเองแล้วยังแก้ไขแล้วว่าอธิกรณ์จะระงับตัวของมันเองแล้ว

¹² ความเป็นธรรมแล้วยังแก้ไขแล้วก็จะต้องถอนตัวไป

แต่ในการระงับอธิกรณ์บางกรณีถ้าพิพากษาเจ้ากรงเห็นว่าถ้าระงับโดยวิธีดังกล่าวอาจจะนำความแตกแยกสามัคคีมาสู่หมู่ส่งมีได้ เช่นกรณีพิพากษาที่เกี่ยวข้องกับหมู่ส่งจำนวนมากตั้งกรณีพิพากษาที่เกิดระหว่างพระภิกษุฝ่ายวินัยชารกับพระภิกษุฝ่ายธรรมชรา พระองค์ก็จะทรงให้ระงับโดยวิธี "ตีบัวตารกวินัย" คือ การประนีประนอมกัน หรือไม่ก็บางกรณีพิพากษาเจ้ากรงแนะนำให้กษัตรีเป็นเจ้า เลยยอมรับคำวินิจฉัยทั้ง ๗ ที่ต้นเองไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยนั้น แต่ภิกษุส่วนมากเห็นด้วยว่าเป็นคำวินิจฉัยที่ถูกธรรมแล้ว ทั้งนี้เพื่อระงับความแตกแยกสามัคคีในหมู่ส่งนั้น¹⁸

3.1.2 ข้อควรทราบเกี่ยวกับการระงับอธิกรณ์ ในการระงับอธิกรณ์แต่ละเรื่องมีข้อที่ควรทราบดังต่อไปนี้

(1) ลักษณะอธิกรณ์ที่ทำขึ้นฟ้องร้องกันจะต้องเป็นอธิกรณ์ที่ "มีมูล" คือว่า มีมูลท่านอธิบายไว้ดังนี้ หมายถึง ได้มีเหตุแห่งคดีเกิดขึ้น มีเรื่องราวอันไม่ได้ไม่ลงเอยเด็ดขาดจนเป็นที่ใจชานกันทั่วไป โดยที่ผู้นำคดีที่ฟ้องร้องอาจจะได้เห็นการกระทำอันไม่เหมาะสมนี้เด็ดขาด แต่เอง หรือได้ยินผู้อุปนัยบอกและเชื่อว่า เป็นความจริงตามคำบอกเล่าตน หรือได้ปรากฏจากการอันเป็นที่น่าสงสัยหรือชวนเป็นที่น่าจังเกียจเกิดขึ้น เช่นกรณีสูญบัตรของภิกษุรปภ.นั่งหายไปปรากฏในที่อยู่ของภิกษุอีกรปภ.หนึ่ง เหล่านี้ถือได้ว่าคด้มูล¹⁹

ตามที่ปรากฏในพระวินัยปฏิกนูหะเหตุแห่งคดีที่นำความขัดแย้งกล่าวหาฟ้องร้อง ประท้วง กันด้วยเหตุไห้ ฯ 4 ประการ คือ

1. ภิกษุอกฟ้องร้องเพราะ เป็นผู้มีศรีวินิต คือเป็นผู้ที่มีอำนาจดืออัน เป็นหัวห้ามหรือบกบัญชีในพระวินัย
2. ภิกษุอกฟ้องร้องเพราะ เป็นผู้มีอาจารย์วินิต คือเป็นผู้มีความประพฤติไม่ดี ไม่เหมาะสมกับเพศภิกษุ
3. ภิกษุอกฟ้องร้องเพราะ เป็นผู้มีศรีวินิต คือเป็นผู้มีความเห็นผิด อวตถ์อถือต
4. ภิกษุอกฟ้องร้องเพราะ เป็นผู้มีอาจารย์วินิต คือเป็นผู้ที่ยังชีพด้วยวิธีการที่ไม่เหมาะสมกับเนคภิกษุ²⁰

(2) คุณลักษณะของภิกษุผู้ที่จะเป็นใจที่ฟ้องผู้อื่น พระพุทธเจ้า

ทรงอธิบายแก่พระอุบาลี ว่าภิกษุผู้ที่จะเป็นใจที่ฟ้องผู้อื่นควรเป็นผู้มีคุณธรรมในตน ๕ ประการ ดังต่อไปนี้

1. เป็นผู้มีความประพฤติทางกายบริสุทธิ์ ไม่มีช่องให้ผู้อื่นตำหนิได้
2. เป็นผู้มีความประพฤติทางวาจานบริสุทธิ์ ไม่มีช่องให้ผู้อื่นตำหนิได้
3. เป็นผู้มีความเมตตากรุณา ไม่เป็นผู้มีก.armataเด็นผู้อื่น
4. เป็นพหุสตร และเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ
5. เป็นผู้จำปาติโนกข์ได้²¹

นอกจากหลักธรรมที่จะต้องขัดประจําใจตั้งกล่าวแล้วผู้ที่จะเป็นใจที่ฟ้องผู้อื่นยังต้องขัดคุณธรรมอื่น ๆ ไว้ในใจคือ ต้องมีความมารุณ ความเข็ญดู ความอุกอาจจากอาบัติ ความทำวินัยเป็นเบื้องหน้า และความก่อให้เกิดประโัยชน์ในการฟ้องคดีนี้²² และในการกล่าวฟ้องจะมุ่งโดยคำพิจารณา คือพูดแต่ในสิ่งที่ควรพูด นุดแต่ในสิ่งที่เป็นจริง นุดโดยใช้วาจาที่สุภาพ นุดแต่ในสิ่งที่ก่อให้เกิดประโัยชน์ และพูดด้วยความเมตตา ไม่อาราธนาด้วยร้าย²³ แต่ถ้าภิกษุได้ขาดคุณธรรมตั้งกล่าวแล้วซึ่งแก้ลั่นฟ้องร้องเพื่อใส่ร้ายป้ายลั่น ภิกษุนั้นจะต้องอาบัติ ความหน้าเบาของอาบัติขึ้นอยู่กับความร้ายแรงแห่งคดีที่แก้ลั่นกล่าวหาฟ้องร้องผู้อื่น²⁴

(3) คุณลักษณะของพระภิกษุผู้ที่ทำให้เจ้าภาพต้องมีดึงตัวไปนี้

1. เป็นผู้มีศีล เป็นพหุสตร เป็นผู้รับปาริตโนกข์ เป็นผู้สามารถชี้แจงให้ทุกวิชาเลื่อมใส
2. เป็นผู้มีกายสماจารบริสุทธิ์ เป็นผู้มีวิสมาจารบริสุทธิ์ เป็นผู้มีอาชีวบริสุทธิ์ เป็นมัคคิต อาจชี้แจงข้อที่ถูกถาม
3. รู้ด้วย รู้นิทาน รู้พระนัยปฏิ รู้บทที่อกหล่นภาษาหลัง รู้คลองแห่งคำเข้าอนสนธิกันได้
4. รู้ธรรม รู้วินัย กับทั้งอนุโลม เป็นผู้ฉลาดในฐานะและมีใช้ฐานะ เป็นผู้ฉลาดในอรรถและพยัญชนะ เป็นผู้ฉลาดในวินิจฉัย²⁵

นอกจากนี้แล้วยังต้องขึ้นหลักฐานด้วยธรรมดังนี้

* อันหากมีผู้นิจฉัยออกมีการพิสูจน์อย่างใดแล้ว มีประสังค์จะวินิจฉัยออกมีการ

พิสูจน์ให้หนักในส่วนนี้ ไม่พิสูจน์ให้หนักในบุคคล พิสูจน์ให้หนักในพระลักษณะ ไม่พิสูจน์ให้หนักในอาชีว พิสูจน์ไปตามอำนาจแห่งคดี ไม่พิสูจน์เพื่อแก่บริษัท พิสูจน์จัดโดยกาลอันควร ไม่พิสูจน์จัดโดยกาลไม่ควร พิสูจน์จัดด้วยคำจริง ไม่พิสูจน์จัดด้วยคำไม่จริง พิสูจน์จัดด้วยคำส่วน ไม่พิสูจน์จัดด้วยคำหมายเหตุ พิสูจน์จัดด้วยคำประกอบด้วยประโยชน์ ไม่พิสูจน์จัดด้วยประโยชน์ ไม่พิสูจน์จัดด้วยประโยชน์ พิสูจน์เป็นผู้มีเมตตาจิตวินิจฉัย ไม่พิสูจน์มุ่งร้ายวินิจฉัย ไม่พิสูจน์กระซิบที่หู ไม่พิสูจน์คอร์จับผิด ไม่พิสูจน์ข้อหา ไม่พิสูจน์เด็กดื้อ ไม่พิสูจน์เด็กดื้อรั้ง ไม่พิสูจน์ทำวิการแห่งมือ ไม่พิสูจน์แสดงปลายนิ้วมือ พิสูจน์จัดที่นั่ง พิสูจน์จัดการนั่ง พิสูจน์บนอาสนะของตน กอดตากันแน่นอน แต่ไม่แน่นอน แต่แน่นอน ไม่ลูกออกอาการอาสาสมัชชาไปข้างไหน ไม่พิสูจน์การวินิจฉัยให้บกพร่อง ไม่พิสูจน์ทางผิด ไม่พิสูจน์ส่ายคำ พิสูจน์ไม่รับตัว ไม่ยอมแพ้นไม่ตุ้น เป็นผู้ดูได้ต่อ ถืออยู่คำ พิสูจน์เมตตาจิต คิดเอื้อเจตเพื่อประโยชน์ พิสูจน์ไม่บุกพลอย เป็นผู้ดูไม่สูด พิสูจน์ไม่ผูกไว้ ไม่ขัดเดื่อง พิรุจกตน พิรุจกผู้อื่น พิสูจน์เกตใจทักษิณ พิสูจน์เกตจ้าเหลย พิสูจน์กำหนดรัฐโภกไม่เป็นธรรม พิสูจน์กำหนดรัฐโภกโภกไม่เป็นธรรม พิสูจน์กำหนดรัฐโภกโภกเป็นธรรม พิสูจน์กำหนดรัฐโภกโภกเป็นธรรม พิสูจน์กำหนดช้อความอันสองฝ่ายกล่าวว่ามิให้ตกล่น ไม่แซมช้อความอัน เขายังไม่ได้กล่าว พิสูจน์คำพยักชี้แนะอันเข้าประเต็นไว้เป็นอย่างดีสอบสวนจำเลย แล้วพิสูจน์ปรับความ คำรับสารภาพ โภกหรือจำเลยประมาทพิสูจน์เจาใจ เป็นผู้ซึ่ชลัด พิสูจน์ปลอบ เป็นผู้ดู พิสูจน์ เสีย เป็นผู้ไม่ล่อดูดใจเดียว เป็นผู้ตรง พิสูจน์ถูกต่อด้วยความอ่อนโยน ไม่พิสูจน์ถึงลักษณะตี โภกสาดตี ไม่ภาคตี ภาคตี ทิ้งวางตนเป็นกลาง ทิ้งในธรรมทิ้งในบุคคล*

(4) ระบุเบี้ยบปฏิบัติของโภก, จำเลย และพยาน ในขณะอยู่ในที่

วินิจฉัยคดี จะต้องปฏิบัติตามดังต่อไปนี้

- 1 พิสูจน์จัยนตัว
- 2 พิรุจกที่นั่งของตน
- 3 ไม่นั่งเบี้ยดลักษณะ

* หมายถึงช้อความที่ยกมาจากพระวินัยปิกุล

4. อาย่านั่งกีดกิษชื่อ่อน
5. อาย่าพุดเรื่องต่าง ๆ
6. ให้เง็งอาสาแนะนำอันสมควร
7. พิงรักษาดุษ์แพพ²⁷

(5) ขั้นตอนปฏิบัติในการดำเนินคดี

การฟ้องคดี

การฟ้องคดีที่ปฏิบัติกันแต่เดิมมากราทำดังนี้ด้วย ผู้เป็นโจทก์อาจจะกล่าวฟ้องด้วยว่าฯ โดยนำความพึงไปปอกหรือฟ้องต่อบุคคลด้วยกระรูปได้รูปหนึ่ง หรือคดีบุคคลด้วยพระภิกษุ 3 รูปบ้าง 4 รูปบ้าง หรือฟ้องต่อสงฆ์ในที่ประชุมสงฆ์ได้ การฟ้องคดีอาจไม่กระทำโดยตรงด้วยการฟ้องร้อง แต่แสดงอาการเพื่อเป็นการประท้วง หรืออาการรังเกียจ ไม่แสดงความเคารพ ไม่กราไหว้ภิกษุที่ประพฤติดตามไม่เหมาะสมเพื่อให้เกิดการโฆษณา แล้วจะนำไปสู่การสอบถามเพื่อการฟ้องร้องต่อไป ที่กล่าวมานี้เป็นวิธีการฟ้องร้องที่มามาในพระวินัยปิฎก ส่วนการฟ้องร้องในสมัยปัจจุบันทำได้โดยยื่นหนังสือฟ้องร้องเป็นลายลักษณ์อักษร²⁸

เนื้อหาในคำฟ้องสามารถระบุอย่างหนึ่งอย่างใดใน 2 อาย่างนี้ ดือ

1. ระบุเรื่องที่ได้กระทำผิด ว่าทำผิดเกี่ยวกับเรื่องอะไร อาย่างไร ที่ไหน ขณะ

2. ถ้าไม่ระบุเรื่องที่กระทำผิดก็ให้ระบุอาบัติหรือโภชที่จะได้รับ

แต่ถ้าจะให้ที่สุดจะต้องระบุเรื่องที่ได้กระทำผิด เพราะเมื่อรู้ว่าทำผิดอะไรแล้วก็สามารถปรับอาบัติได้ เช่นว่าควรจะต้องอาบัติสถานใด แต่ถ้าระบุอาบัติก็ต้องสืบรายละเอียดถึงเรื่องที่ได้กระทำผิดต่อไปอีก ทำให้เสียเวลา²⁹

สถานที่รับฟ้องคดี อาจจะฟ้องในสำนักบุคคล ดือฟ้องต่อพระกระรูปได้รูปหนึ่ง หรืออาจจะฟ้องในคณะบุคคลอันประกอบด้วยพระกระหลาภรูป หรืออาจจะฟ้องในสำนักสงฆ์อันได้แก่ฟ้องต่อที่ประชุมสงฆ์ ในกรณีฟ้องคดี ถ้าเห็นว่าเป็นเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ พระกระรูปได้รูปหนึ่งที่รับฟ้องอาจจะเข้าราชคดีได้เลย หรือถ้าฟ้องในคณะบุคคลจะมีการเข้าราชคดีตามวิธีที่เรียกว่า

"อุปพิภวธี" ตามรายละเอียดที่กล่าวแล้วข้างต้น แต่ถ้าเรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญที่พึงให้เรียกประชุม สมมติเนื้อเข้าระดับ^{๓๐}

หลักเกณฑ์ในการพิจารณาเพื่อรับฟ้อง หรือไม่รับฟ้องคดี ท่านให้ถือหลักว่า อธิการใดที่จะพิจารณารับฟ้อง ได้พึงประกอบด้วยองค์ ๕ ดังต่อไปนี้

๑ ให้พิจารณาว่า เป็นกาลสมควรหรือ ไม่ที่จะรับเรื่องนี้ ไว้พิจารณา การที่จะ พุดว่าอย่างไรจึงจะเรียกว่า เป็นกาลสมควรหรือ ไม่สมควรนี้น่าจะทำได้ยาก ย่อมชนอยู่กับเหตุการณ์ สภาพแวดล้อม ว่าอย่างไรจึงจะสมควรหรือ ไม่สมควร ทั้งนี้ให้อัญญานดูให้ชัดเจนของพระ เศรษฐบุคคลที่มาที่ วนิจฉัย ถ้าเห็นว่า เป็นกาลสมควรที่รับ ไม่สมควรที่ไม่รับ

๒ ถ้าเห็นเป็นกาลสมควรแล้ว ให้พิจารณาต่อไปว่า อธิการที่นี่เป็นเรื่องจริง หรือไม่ ถ้าไม่ต้องร้องแล้วเห็นว่า เป็นเรื่องจริงก็รับ ถ้าไม่จริงก็ไม่รับ

๓ ถ้าเห็นว่า เป็นเรื่องจริงแล้ว ให้พิจารณาต่อไปว่า อธิการที่นี่จะก่อให้เกิด ประโยชน์แก่หมู่สังคมหรือ ไม่ ถ้าก่อให้เกิดประโยชน์นั้น ก็รับ ถ้าไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ ก็ไม่รับ

๔ ถ้าเห็นว่า ก่อให้เกิดประโยชน์แก่หมู่สังคมแล้ว ให้พิจารณาต่อไปว่า เมื่อรับ อธิการที่นี่ ไว้จาก ได้กิษัติ เดยกันเดย์กันเป็นฝ่ายโดยธรรม โดยวินัยหรือ ไม่ ถ้ากิษัติพิจารณาอยู่ รู้อย่างนี้ว่า เมื่อรับอธิการที่นี่ไว้จัก ไม่ได้กิษัติ เดยกันเดย์กันเป็นฝ่ายโดยธรรม โดยวินัย ก็ ไม่พึงรับ

๕ ถ้าเห็นว่า ได้เดย์เดยกันเดย์กันเป็นฝ่ายโดยธรรม ให้พิจารณาต่อไปว่า ถ้ารับอธิการที่นี่ ไว้พิจารณาแล้ว จะก่อให้เกิดความบาดหมางแตกร้าวขึ้นในหมู่สังคมหรือ ไม่ ถ้าก่อให้เกิดความบาดหมาง ก็ไม่ควรรับ^{๓๑}

การไถ่สวนคดี

หลังจากพระ เศรษฐรับฟ้องแล้ว พึงประชุมสังนัก เรียกโจทก์ จำเลยมาห้องกัน แล้วให้โจทก์กล่าวขอโอกาส (กล่าวขออนุญาต) ต่อจำเลย เพื่อกล่าวขออธิการที่นี่ขึ้นต่อหน้าสังฆ์ โดยกล่าวว่า

ก ໂຮ ຕຸ ເມ ອາຍສຸມາ ໂອກສໍ ອ່ອນຕໍ ວັດຖຸກາໄມ
ແປລວ່າ "ຂອກກຳນົງຈຳກຳນົງໄອກາສແກ້ຂັຟເຈົ້າ ຈ ໄຄຣຈະກລ່າວກະກ່ານ"
ແລ້ວກົກໝູຜູ້ເປັນຈຳເລີຍກົກລ່າວໃຫ້ໄອກາສ (ກລ່າວອນນູາຕ) ໂດຍກລ່າວວ່າ
ກ ໂມີ ອາຍສຸມໂຕ ໂອກສໍ
ແປລວ່າ "ຂັຟເຈົ້າໃຫ້ໄອກາສແກ້ກ່ານ"

හລັງຈາກນີ້ໄຈກົກລ່າວບຣຣາຍີຝອງ ໃຫສັງນິຝ ແລ້ວສົງນິຝແຈ້ງຂຶອກລ່າວທີ່ນີ້
ແກ່ຈຳເລີຍ ຄາມຈຳເລີຍວ່າຈະຮັບສາຮາກພາດນີ້ຂຶອກລ່າວທາຫຼືໄໝ ຖ້າຈຳເລີຍຮັບສາຮາກກີໃຫ້ລົງໄໂຫຍ
ໂດຍການປັບອານີຕີທັກເບາດາມດວມຮ້າຍແຮງຂອງດວມພົດ ແລ້ວຄົດນີ້ກີເປັນອັນຮັງນິ ແຕ່ຖ້າ
ຈຳເລີຍໄຟຮັບສາຮາກກີຕ້ອງຕື່ກົກໝູຜູ້ຈົດສາມາຮັບຂັຟກຳນົງກ່ານໜີ່ໄໝສົວຄົດ ໃນການຊັກຄາມເພື່ອໄໝສົວ
ຄົດນີ້ຂ້າມບາງປະກາດ ຕົ້ນຂ້າມຄາມສົົງຄູປ້ອມາຢືນນົວວ່າໃຫ້ ບ້າມຄາມສົົງອາຈາරຍ ເຊື້ອ້າຕີ ກຳເນີດ
ໂດຕຣ ດຣະກູລ ເປັນເຕັນ³² ສ່ວນຈຳເລີຍຜູ້ໃຫ້ປາກຄໍຈະຕ້ອງຂົດມິນໃໝ່ລັກສຽມ 2 ປະກາດ ຕົ້ນ ຈະ
ຕ້ອງໃຫ້ການຕາມຄວາມເປັນຈິງ ແລ້ວໄຟແສດງຄວາມຮູ້ສຶກຂຸ່ນເຕືອງຕ່ອັນຜູ້ເປັນໄຈກົກ ທີ່ອັນຜູ້ໄຟສົວຄົດ³³

ຫລັງຈາກໄໝສົວຄົດລົມືພຍານຫັກສູານຳເຊື່ອໄຟວ່າຈຳເລີຍກະກຳພົດຈິງ ແຕ່ຈຳເລີຍ
ໄຟຂອມຮັບພົດ ແລ້ວກລ່າວເທົ່າ ໃຫ້ການລັບໄປກັນຍາ ກີໃຫ້ປັບໄໂຫຍຈຳເລີຍເປັນການເພີ່ມໄໂຫຍທີ່ອັກໄສດ
ທີ່ນີ້ ຕາມວິຫຼືທີ່ເຮົາກວ່າ "ຕັສປາປົກສຶກກາຮມ" (ດູບທີ່ 5) ເມື່ອໄໝສົວຄົດແລ້ວເຊື່ອວ່າຈຳເລີຍ
ເປັນຜູ້ກະກຳພົດກີໃຫ້ລົງໄໂຫຍໂດຍການປັບອານີຕີແລ້ວປະກາດໃຫສັງກ່ານ ອົກສົມນີ້ກີເປັນອັນຮັງນິ³⁴

(6) ການພິຈາລາດຕີໃນການພື້ນຖານພົດ

ໃນພະວິນຍ ທ່ານໄຟນັກງົງຕີເກື່ອງກັບຄົດຕ່າມບາງປະກາດກົກໝູຜູ້ຈົງຮ້ອງໄໝສາມາຮ
ຮະບູໃຫ້ແນ້ວຕົດລົງໄປໄຟວ່າພະກົກໝູຜູ້ເປັນຈຳເລີຍໄຟລົງລະເມີດພະວິນຍລຶກຂາບຖາກໄດ ແລ້ວຄວາມຈະຕົອງ
ຮັບໄໂຫຍຫຼືອາບັດໄດ ຄວາມພົດແລະໄໂຫຍໃນລັກນະນຳທ່ານໄຟນັກງົງຕີໄວ້ໃນ "ອນີຍຕັກຕົກ" ຈຳນານ 2
ລຶກຂາບຖາກ

ຄຳວ່າ "ອນີຍຕ" ແປລວ່າ "ໄຟແນ" ຕົ້ນໄຟແນວ່າພະກົກໝູຜູ້ນີ້ແລະເມີດພະວິນຍ
ຕາມລຶກຂາບຖາກໄດ, ທີ່ອັນຜູ້ເປັນໄໂຫຍສານໄດ ນະບັກງົງຕີ 2 ລຶກຂາບຖາກພົດພົກເຈົ້າກົງງົງຕີໄວ້ເພື່ອ
ເປັນແນວກາງໃນການພິຈາລາດປັບອານີຕີແກ່ພະກົກໝູຜູ້ທີ່ລົງລະເມີດພະວິນຍເກື່ອງກັບເຮືອງ "ຜູ້ຫຼິ້ງ" ທີ່
ມີອົງຕີ 2 ກຣມຕ້ອນມີນີ້

กรณีที่ 1 "ภิกขุรูปเดียว ... นั่งในเกล้า คือในอลาสนา般ิช พ่อที่จะทำ

การได้กับมาตุคามผู้เดียว ..."³⁵

กรณีที่ 2 ภิกขุนั่งอยู่กับมาตุคามใน "...สถานที่หาเป็นอลาสนา般ิชไม่เลยที่เดียว หาเป็นที่พอดีจะทำการได้ไม่ แต่เป็นที่พอดีจะพูดเคาะมาตุคามตัวของว่าจากข้าวหมากได้อยู่..."³⁶

ทั้งสองกรณีนี้ขอหารายที่แตกต่างกันในประการสำคัญคือ ในกรณีที่ 1 ท่านหมายถึงภิกขุอยู่ในเกล้าหลับตาคนกับผู้หญิง "พ่อที่จะทำการได้" คำว่าพ่อที่จะทำการได้หมายถึง การเสพเมตุกับหญิงนั้น เช่นอยู่ด้วยกันเพียงสองคนในห้องหรือในที่กำบังอันมิดชิดเป็นต้น³⁷ ส่วน กรณีที่ 2 หมายถึงสถานที่ไม่มิดชิดเพียงพอที่จะทำการได้ แต่สามารถจับต้องกายกันได้หรือพูด เกี้ยวพาราสักกันได้

ความผิดทั้งสองกรณีนี้องจากได้กระทำในที่ "ลับหลับตาคน" หรือในที่ "ห่างไกลคน" จึงยากต่อการที่จะยืนยันผู้สูญให้แน่ชัดว่าภิกขุนั้นได้กระทำผิดในลักษณะใดใน 3 ประการคือ เสพเมตุกับผู้หญิงนั้น, จับต้องกายหญิงนั้น หรือพูดเกี้ยวพาราสักหญิงนั้น ถ้าเสพเมตุก็ จะต้องอบรมติปารามิก ถ้าจับต้องกายก็จะต้องอบรมติสังฆมาทิสส์ หรือถ้าพูดเกี้ยวพาราสักก็จะต้องอบรมติปารามิก

พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติไว้การในการพิจารณาด้วยความในลักษณะนี้ไว้ดังนี้

สำหรับกรณีที่ 1 ถ้าอุบลลักษณ์ว่าจากเชื่อก็ได้ หมายถึงสตรีผู้บรรลุผล, ผู้รู้ธรรม, ผู้เข้าใจศาสนาดี (ตามเนื้อเรื่องในสิกขานั้นได้แก่นางวิสาขा)³⁸ ได้กล่าวฟัง ที่นั่นว่าภิกขุนี้จะต้องรับผิดชอบ โดยย่างหนักใน 3 อย่าง คือ ปารามิก, สังฆมาทิสส์, ปაจิตตี้ ก็ให้สอบถามภิกขุนี้ว่าจะรับในความผิดสถานได้ก็ให้ปรับอาบติสถานนั้น³⁹ แต่ถ้าแม้ว่าภิกขุนี้จะไม่รับสารภาพแต่อุบลลักษณ์ความเชื่อ และกล่าวว่าภิกขุนี้จะเมตตาบัตได้ก็ให้ปรับอาบตินั้น

สำหรับกรณีที่ 2 เนื่องจากพระภิกขุไม่ได้อยู่ในที่พอดีจะทำการได้กับผู้หญิง ฉะนั้นอุบลลักษณ์ว่าจากพอดีได้สามารถจะกล่าวฟังได้เพียง 2 สถาน คือสังฆมาทิสส์หรือ ป้าจิตตี้ ถ้าภิกขุรับสถานได้ก็ให้ปรับอาบติสถานนั้น แต่ถ้าแม้ว่าภิกขุไม่รับสารภาพ แต่ถ้าอุบลลักษณ์เชื่อและกล่าวว่าพระภิกขุนั้นจะเมตตาบัตสถานได้ก็ให้ปรับอาบติสถานนั้น⁴⁰

การพิจารณาคดีในกรณีที่ความผิดไม่แห่งหนึ่ง สเมเด็จพระมหาสังฆเจ้า กรมพระยาชัยรญาณโภรส ทรงให้แนวคิดไว้ว่า

ควรถือเป็นแบบสำหรับอธิกรณ์อันเกิดขึ้น ถ้ามีผู้กล่าวหาภิกขุ และข้อความที่กล่าวหาเนื่น ถ้าเป็นจริง มีโทษโดยฐานและเมิดพระบัญญัติ อันให้ต้องอาบัติเสื่น ๆ เช่น ควรพิจารณา ถ้าไม่ถึงอาบัติ ไม่ควรพิจารณา อธิกรณ์ที่พิจารณาอยู่ ถ้าไม่มีผู้อื่นเป็นพยาน เป็นการตัวต่อตัว ควรฟัง เอกปฏิญญาของภิกขุ ถ้ามีพยานอื่นเป็นหลักฐาน โดยทางพิจารณาถือว่า ฟังได้ แม้จำเลยปฏิเสธกับปรับอาบัตได⁴¹

การพิจารณาคดีตามวิธีนี้ก็เหมือนกับการพิจารณาคดีในลักษณะอื่น ๆ คือหลังจากที่ได้ปรับอาบัตแก่พระภิกขุแล้วตามควรแก้โทษแล้วคดีความ หรืออธิกรณ์นั้นก็เป็นอันระงับ การระงับแห่งคดีนอกจากจะระงับได้ด้วยวิธีการช้างตีแมลงสาบ ยังสามารถระงับได้อีก 2 กรณี คือ

1 จำเลยเป็นผู้มีสติในบุญ คือเป็นพระอรหันต์ ไม่อยู่ในฐานะที่จะกระทำ ความผิดหรือละเมิดพระบัญญัติ เมื่อมีการกล่าวหาฟ้องร้องให้ยกฟ้องของโจทก์เสีย คดีนี้เป็นอัน ระงับ ดังตัวอย่างที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้ยกคดีในการพิจารณาที่เมตติยาฟ้องร้องพระท้าพมัลลบุตร การระงับคดีด้วยวิธีนี้ปรากฏว่าเคยใช้ครั้งเดียวกรณีเท่านั้น ต่อมาไม่มีการใช้อีกเลย⁴²

2 จำเลยเป็นผู้วิกลจริต มีจิตแปรปรวน ประพฤติสละเมิดพระบัญญัติ ถ้ามีการกล่าวหาฟ้องร้องภิกขุนั้นก็ให้ยกฟ้องร้องรับคดี ดังที่ได้ทำในการพิจารณาคดีพระตัคคะ⁴³

(7) การอนุรักษ์อธิกรณ์ไว้จนจดจำแล้ว ในฝ่ายอณาจักรคดีที่ศาลชั้นต้นพิพากษาแล้ว ถ้าคู่กรณีเห็นว่ายังไม่ถูกต้องเป็นธรรมก็สามารถขยันอุทธรณ์หรือฎีกาได้ ถ้าไม่มีกฎหมายบัญญัติห้ามไว้ ในพุทธจักรก็มีลักษณะดังกล่าวเนื่น เมื่ออธิกรณ์ได้ฟังมีนิจฉัยแล้ว คู่กรณีเห็นว่ายังไม่ถูกต้องเป็นธรรมก็สามารถร้องขอคดีต่อ แต่ถ้ารู้อยู่ว่าเป็นธรรมแล้วยังแกสั่งรื้อฟื้นคดีอีกจะต้องอาบัต ดังบทบัญญัติในสิกขาบทที่ 3 แห่งสังปัปติกรรมค ว่า "อนั้ง กิษุได รู้อยู่ ฟื้นอธิกรณ์สำเร็จแล้ว ตามธรรม เพื่อกำอีก เป็นป่าจิตต์"⁴⁴ และในพุทธศาสนาที่ ท่านยังได้อธิบายแยกแยะละเอียด ดังนี้

กรรมเป็นธรรม กิจธุล้ำตัญญ่าว่ากรรมเป็นธรรม นั้น ต้องอาศัยปัจจัยที่รัก

กรรมเป็นธรรม กิจธุลิความสงบสุข นั้น ต้องอาศัยปัจจัยทุกกฎ

กรรมเป็นธรรม กิจธุล้ำตัญญ่าว่ากรรมไม่เป็นธรรม นั้น ไม่ต้องอาศัย

กรรมไม่เป็นธรรม กิจธุล้ำตัญญ่าว่ากรรมเป็นธรรม นั้น ต้องอาศัยปัจจัยทุกกฎ

กรรมไม่เป็นธรรม กิจธุลิความสงบสุข นั้น ต้องอาศัยปัจจัยทุกกฎ

กรรมไม่เป็นธรรม กิจธุล้ำตัญญ่าว่ากรรมไม่เป็นธรรม นั้น ไม่ต้องอาศัย⁴⁵

จากบทบัญญัตินี้แสดงว่าอภิกรณ์ที่ถูกกรณีเห็นว่าไม่เป็นธรรม สามารถนิยมด้วย
อุทธรณ์ดังนี้ได เมื่อมีการอุทธรณ์ขึ้นมาแล้วก็อาจจะแต่งตั้งให้สหทูน่อนนิจฉัยอีก หรือบางครั้ง
ก็อุทธรณ์ไปยังพระพุทธเจ้า เกี่ยวกับเรื่องนี้สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณาวโรรส
ทรงอธิบายว่าเมื่อพระพุทธเจ้าทรงวินิจฉัยเช่นนี้แล้วอภิกรณ์นี้เป็นอันถูกที่สุด⁴⁶ เมื่อเปรียบเทียบ
แล้วจึงเห็นได้ว่าพระพุทธเจ้าอยู่ในฐานะที่เหมือนกับศาลมีค่าที่นั่นเอง

3.2 กระบวนการพิจารณาคดีตามกฎหมายทางศาสนา

กระบวนการพิจารณาคดีที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้ หมายเฉพาะกระบวนการพิจารณาคดีที่
ปฏิบัติกันในประเทศไทย ในสมัยปัจจุบัน ภายใต้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 และ
วิธีปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายทางศาสนา ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2521) พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฯ
และ กฎหมายทางศาสนา ได้กำหนดรายเบี้ยบและวิธีการต่าง ๆ ในการพิจารณาคดีเพื่อลังโภษแก่
พระภิกษุผู้กระทำผิดวินัย ไว้หลายอย่าง ซึ่งจะได้แยกกล่าวรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.2.1 องค์กร และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดี องค์กร และบุคคลที่
เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดี นือ “ลงนิศากรรม” อันหมายถึงการลงโทษเพื่อเป็นการ “ภัย”
ภิกษุผู้ล้มเหลวในวินัยมีดังต่อไปนี้

(1) มหาเถรสมาคม มหาเถรสมาคมประกอบด้วยสมเด็จนครสังฆราช ชั้นทรง
ตำแหน่งตำแหน่งประชานครกรรมการ โดยตำแหน่ง สมเด็จพระราชาคณะทุกรูป เป็นกรรมการ โดยตำแหน่ง
และพระราชาคณะชั้นสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งมีจำนวนไม่ต่ำกว่าสี่รูป และไม่เกินแปดรูป เป็น
กรรมการ (พ.ร.บ. คณะสงฆ์ฯ มาตรา 12) และให้อธิบดีกรรมการศาสนาเป็นเลขานุการมหาเถร-
สมาคม โดยตำแหน่ง และให้กรรมการศาสนาทำหน้าที่สำนักเลขานุการมหาเถรสมาคม (มาตรา 13)

อำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคม มาตรา 18 บัญญัติไว้ว่า "มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อย เพื่อการนี้ให้อำนาจตรากฎหมายมหาเถรสมาคม ออกห้อบังคับ วาระ ระเบียบทรัโkokคำสั่ง โดยไม่ต้อง หรือเขียงกับกฎหมายและพระธรรมวินัย ให้บังคับได้"

(2) "ผู้มีส่วนได้เสีย" หมายถึงพระภิกษุปักตัตตะ (ภิกษุปักดิษฐบูรพาราม) ซึ่งมีสังกัด ในวัดเดียวกัน และมีสังวาสสมอันกับพระภิกษุเป็นจำเลย (กฎ.* ข้อ 4 (4))

(3) "ผู้เสียหาย" หมายถึงผู้ได้รับความเสียหายเฉพาะตัว เนื่องจากการกระทำ ความผิดของพระภิกษุเป็นจำเลยและหมายความรวมถึงผู้ลักการแหน่งผู้เสียหาย (กฎ. ข้อ 4 (5))

(4) "โจทก์" หมายถึง

ก ผู้มีส่วนได้เสีย หรือผู้เสียหายซึ่งฟ้องพระภิกษุต่อพระภิกษุในข้อหาว่าได้กระทำความผิด หรือ

ข พระภิกษุซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่โจทก์แทนเพื่อ ในที่นี่พิจารณา- วินิจฉัยลงนि�คกรรม (ลงให้ตามพระวินัย) เกี่ยวกับความผิดของพระภิกษุผู้ถูกกล่าวหา (กฎ. ข้อ 4 (6))

(5) "จำเลย" หมายถึง

ก พระภิกษุซึ่งถูกโจทก์ฟ้องต่อพระภิกษุพิจารณาในข้อหาว่าได้กระทำความผิดหรือ
ข พระภิกษุผู้ถูกกล่าวหาซึ่งตกเป็นจำเลยในที่นี่พิจารณา- วินิจฉัยลงนิคกรรม

(กฎ. ข้อ 4 (7))

(6) "ผู้กล่าวหา" หมายถึง ผู้ออกกล่าวหารายการกระทำผิดของพระภิกษุต่อพระภิกษุ- พิจารณา โดยที่ไม่ได้เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หรือมิได้เป็นผู้เสียหาย และประกอบด้วยคุณสมบัติ อย่างใดอย่างหนึ่งต่อไปนี้

ก เป็นพระภิกษุปักตัตตะ หรือสามเณร ซึ่งถึงพร้อมด้วยศีลและอุปาราม และ มีสังกัดอยู่ในวัดเดียวกัน

*กฎ. หมายถึง กฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2521)

ข เป็นครุฑ์สั่งผู้บังคับประพฤติศาสานาชีวมีอายุไม่ต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์ มีความประพฤติเรียบร้อย มีวิชาเป็นที่เชื่อถือได้ และมีอาชีพเป็นหลักฐาน (กฎ. ข้อ 4 (8))

(7) "ผู้แจ้งความผิด" หมายถึง พระภิกษุผู้ปกครองสงฆ์ซึ่งไม่มีอำนาจจัลนิคกรรมแจ้งการกระทำความผิด หรือพฤติกรรมอันเป็นที่น่ารังเกียจสังสัยในความผิดของพระภิกษุซึ่งได้พบเห็น ต่อพระภิกษุผู้พิจารณา (กฎ. ข้อ 4 (9))

(8) "ผอกกล่าวหา" หมายถึง

ก พระภิกษุซึ่งถูกกล่าวหา บอกกล่าวว่ากระทำความผิดต่อพระภิกษุผู้พิจารณา

ข พระภิกษุซึ่งถูกผู้แจ้งความผิดแจ้งการกระทำความผิด หรือพฤติกรรมอันเป็นที่น่ารังเกียจสังสัย ในความผิดต่อพระภิกษุผู้พิจารณา (กฎ. ข้อ 4 (10))

(9) "ผู้มีอำนาจจัลนิคกรรม" หมายถึง พระภิกษุผู้พิจารณา และคณะผู้พิจารณา (กฎ. ข้อ 4 (11))

(10) "เจ้าสังกัด" หมายถึง พระภิกษุผู้ปกครองสงฆ์ซึ่งเจ้าอาวาส เจ้าคณะ เจ้าสังกัด ซึ่งมีอำนาจจัลนิคกรรมแก่พระภิกษุกระทำความผิดในเขตจังหวัดที่สังกัดอยู่ (กฎ. ข้อ 4 (12))

(11) "เจ้าของเขต" หมายถึง พระภิกษุผู้ปกครองสงฆ์ซึ่งเจ้าคณะ เจ้าของเขต ซึ่งมีอำนาจจัลนิคกรรมแก่พระภิกษุกระทำความผิดในเขตจังหวัดที่ได้สังกัดอยู่ (กฎ. ข้อ 4 (13))

(12) "ผู้พิจารณา" หมายถึง เจ้าสังกัดหรือเจ้าของเขตแล้วแต่กรณี ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ดำเนินการตามวิธีปฏิบัติเบื้องต้น (กฎ. ข้อ 4 (14))

(13) "คณะผู้พิจารณา" หมายถึง มหาเถรสมาคม และคณะผู้พิจารณาซึ่งมีผู้ดำรงตำแหน่งสูงเป็นหัวหน้า มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการตามวิธีไต่สวนญูลป่อง และวิธีพิจารณาในวินิจฉัยการลงนิคกรรม (กฎ. ข้อ 4 (15))

(14) "คณะกรรมการพิจารณาที่นั่น" หมายถึง คณะกรรมการความผิด ซึ่งกำหนดอันดับพิจารณาไว้ 7 อันดับ คือ

1) ถ้าผู้ช่วยเจ้าอาวาส หรือรองเจ้าอาวาสทำผิดวินัย ถ้าความผิดนั้นเกิดขึ้นในเขตจังหวัดที่พระภิกษุนั้นสังกัดอยู่ ให้เป็นอำนาจของเจ้าอาวาสเจ้าสังกัดเป็นผู้พิจารณา แต่ถ้า

ความผิดนั้น มิเกิดขึ้นในเขตจังหวัดที่พระภิกษุสังกัดอยู่ ให้เป็นอำนาจของเจ้าคณะตำบลเป็นผู้พิจารณา (กฎ. ข้อ 4 (16)) และข้อ 5 (1), (2))

2) ถ้าเจ้าอาวาสรื่อรองเจ้าคณะตำบลทำผิดวินัย ถ้าความผิดเกิดขึ้นในเขตจังหวัดที่สังกัดอยู่ ให้เป็นอำนาจของเจ้าคณะตำบลเป็นผู้พิจารณา แต่ถ้าความผิดมิได้เกิดขึ้นในเขตจังหวัดที่สังกัดอยู่ ให้เป็นอำนาจของเจ้าคณะตำบลเจ้าของเขตเป็นผู้พิจารณา (กฎ. ข้อ 7 (2))

3) ถ้าเจ้าคณะตำบลหรือรองเจ้าคณะอำเภอทำผิดวินัย ถ้าความผิดเกิดขึ้นในเขตจังหวัดที่สังกัดอยู่ ให้เป็นอำนาจของเจ้าคณะอำเภอเจ้าสังกัดเป็นผู้พิจารณา แต่ถ้าความผิดมิได้เกิดขึ้นในเขตจังหวัดที่สังกัดอยู่ ให้เป็นอำนาจของเจ้าคณะอำเภอเจ้าของเขตเป็นผู้พิจารณา (กฎ. ข้อ 7 (3))

4) ถ้าเจ้าคณะอำเภอหรือรองเจ้าคณะจังหวัดทำผิดวินัย ถ้าความผิดเกิดขึ้นในเขตจังหวัดที่สังกัดอยู่ ให้เป็นอำนาจของเจ้าคณะจังหวัดเจ้าสังกัดเป็นผู้พิจารณา แต่ถ้าความผิดมิได้เกิดขึ้นในเขตจังหวัดที่สังกัดอยู่ ให้เป็นอำนาจของเจ้าคณะจังหวัดเจ้าของเขตเป็นผู้พิจารณา (กฎ. ข้อ 7 (4))

5) ถ้าเจ้าคณะจังหวัดหรือรองเจ้าคณะภาคทำผิดวินัย ถ้าความผิดเกิดขึ้นในเขตภาคที่สังกัดอยู่ ให้เป็นอำนาจของเจ้าคณะภาคเจ้าสังกัดเป็นผู้พิจารณา แต่ถ้าความผิดมิได้เกิดขึ้นในเขตภาคที่สังกัดอยู่ ให้เป็นอำนาจของเจ้าคณะภาคเจ้าของเขตเป็นผู้พิจารณา (กฎ. ข้อ 7 (5))

6) ถ้าเจ้าคณะภาคทำผิดวินัย ให้เป็นอำนาจของเจ้าคณะใหญ่เป็นผู้พิจารณา (กฎ. ข้อ 7 (6))

7) ถ้าเจ้าคณะใหญ่ หรือกรรมการมหาเถรสมาคมทำผิดวินัย ให้เป็นอำนาจของสมเด็จพระสังฆราชทรงเป็นผู้พิจารณา (กฎ. ข้อ 7 (7))

(15) "คณะผู้พิจารณาชั้นอนุทธิ์" หมายถึงผู้พิจารณาที่ประกอบด้วยผู้พิจารณา 4 อันดับดีอุป

1) ถ้าเป็นกรณีอุทธิ์ค่าสั่ง หรือคำวินิจฉัยของคณะผู้พิจารณาชั้นต้น ซึ่งมิเจ้าคณะอำเภอเป็นหัวหน้า ให้เป็นอำนาจของคณะผู้พิจารณาชั้นอนุทธิ์ ซึ่งประกอบด้วยเจ้าคณะภาค

เจ้าคณะจังหวัดและรองเจ้าคณะจังหวัดเจ้าสังกัด ถ้าไม่มีรองเจ้าคณะจังหวัด ให้เจ้าคณะภาคพิจารณาเลือกเจ้าคณะจังหวัด ในภาคเดียวกันเข้าร่วมอีก 1 รูป (กฎ. ข้อ 25 (1))

2) ถ้าเป็นกรณีอุทธรณ์คำสั่ง หรือคำวินิจฉัยของคณะกรรมการชั้นต้น ซึ่งมีเจ้าคณะจังหวัด เป็นหัวหน้า ให้เป็นอำนาจของคณะกรรมการชั้นอุทธรณ์ ซึ่งประกอบด้วยเจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค และรองเจ้าคณะภาคเจ้าสังกัด ถ้าไม่มีรองเจ้าคณะภาค ให้เจ้าคณะใหญ่พิจารณาเลือกเจ้าคณะภาค ในหนเดียวกันเข้าร่วมอีก 1 รูป (กฎ. ข้อ 25 (2))

3) ถ้าเป็นกรณีอุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของคณะกรรมการชั้นอุทธรณ์ซึ่งประกอบด้วยเจ้าคณะ เป็นหัวหน้า ให้เป็นอำนาจของคณะกรรมการชั้นอุทธรณ์ซึ่งประกอบด้วยเจ้าคณะใหญ่ และเจ้าคณะภาค ในหนหนึ่งที่ได้เข้าร่วมในการพิจารณาชั้นต้น ซึ่งเจ้าคณะใหญ่พิจารณาเลือกอีก 2 รูป (กฎ. ข้อ 25 (3))

4) ถ้าเป็นกรณีอุทธรณ์คำสั่ง หรือคำวินิจฉัยของมหาเกรสมามาตุ ให้เป็นอำนาจของมหาเกรสมามาตุ (กฎ. ข้อ 25 (4))

(16) "คณะกรรมการชั้นฎีกा" ให้เป็นอำนาจของมหาเกรสมามาตุ (กฎ. ข้อ 26) และคำสั่งหรือคำวินิจฉัยของมหาเกรสมามาตุเป็นที่สุด (กฎ. ข้อ 27)

3.2.2 วิธีปฏิบัติ เกี่ยวกับการพิจารณาคดี ในการพิจารณาพิจารณาคดี ให้วิธีปฏิบัติที่อาจจะแยกย่อยกล่าวได้ 3 เรื่อง คือ วิธีปฏิบัติเบื้องต้น, วิธีไต่สวนมูลฟ้อง และวิธีข้างพยานหลักฐาน ซึ่งจะได้กล่าวรายละเอียดแต่ละเรื่องต่อไปนี้

(1) วิธีปฏิบัติเบื้องต้น เมื่อโจทก์ฟ้องพระภิกษุในข้อหาว่าได้กระทำผิดวินัย ให้ยื่นฟ้องเป็นหนังสือตัวบทนเรองต่อเจ้าอาวาส หรือเจ้าคณะเจ้าสังกัด หรือเจ้าคณะเจ้าของเขตในเขตที่ความผิดเกิดขึ้นแก่ผู้มีอำนาจพิจารณาโทษ ถ้าไม่สามารถยื่นฟ้องตัวบทนเรองได้จะมีหนังสือมอบให้ผู้ทรงผู้ใดยื่นฟ้องแทนก็ได้ เมื่อมีการยื่นฟ้องแล้ว ให้สมออำนาจพิจารณาตราประทับลงหนังสือที่จะสั่งรับฟ้องหรือไม่รับฟ้อง

ก กรณีที่จะสั่งรับคำฟ้อง

การที่จะสั่งรับคำฟ้องก็ต่อเมื่อโจทก์เป็นผู้มีส่วนได้เสีย หรือเป็นผู้เสียหาย และคำฟ้องนี้จะต้องมีลักษณะ ดัง

- 1 ฟ้องโดยระบุการกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าจำเลยได้กระทำความผิดข้อเท็จจริงและรายละเอียดอันเกี่ยวกับเวลา และสถานที่ซึ่งเกิดการกระทำนั้น ๆ อีกทั้งบุคคลและลิ่งของที่เกี่ยวข้องด้วยโดยสมควรเท่าที่จะทำให้จำเลยเข้าใจชัดเจนได้
- 2 เรื่องที่นำมาฟ้อง มิใช่เป็นเรื่องเก่าอันมิได้คดีจะฟ้องมาแต่เดิม
- 3 เรื่องที่นำมาฟ้อง มิใช่เรื่องที่มีความนิจชัยหรือคำสั่งของผู้มีอำนาจลง-นิติกรรมถึงที่สุดแล้ว
- 4 เรื่องที่นำมาฟ้อง มิใช่เรื่องที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลฝ่าย-ราชอาณาจักร หรือมิใช่เรื่องที่มีคاضากษา หรือคำสั่งของศาลฝ่ายราชอาณาจักรถึงที่สุดแล้ว เว้นแต่กรณีปัญหาทางพระราชบัญญัติ (กฎ. ข้อ 12 (1))

๙ การฟื้นฟ้อง

การที่จะสั่งไม่รับฟ้องก็ต่อเมื่อ โจทก์มิใช่เป็นผู้มีส่วนได้เสีย หรือผู้เสียหาย และลักษณะของคำฟ้องบกพร่อง ไม่เข้าตามลักษณะหนึ่งลักษณะใดตามข้อ 1 และเมื่อสั่งไม่รับคำฟ้องให้ระบุความบกพร่องของคำฟ้องไว้ในคำสั่ง แล้วแจ้งให้โจทก์ทราบ (กฎ. ข้อ 12)

ในการฟื้นฟ้องคำฟ้องของโจทก์ไว้แล้ว ให้เรียกพระภิกษุผู้ใดเป็นจำเลย และแจ้งคำฟ้องของโจทก์ให้จำเลยทราบ แล้วสอบถามและจดคำให้การของจำเลยไว้ โดยให้จำเลยลงลายมือชื่อไว้ในสำเนาให้การนี้ด้วย แล้วดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

1 ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพสมตามคำฟ้องของโจทก์ ให้มีอำนาจสั่งลงนิติกรรมแก่จำเลยตามคำรับสารภาพนั้น

ถ้าเป็นกรณีที่เกี่ยวกับความเสียหายในทางแพ่ง เมื่อโจทก์กับจำเลยตกลงประนีประนอมยอมความกันประการใด ให้ทำบันทึกข้อตกลงนั้นไว้ และให้โจทก์จำเลยพร้อมด้วยพยานลงชื่อในบันทึกข้อตกลงนั้นด้วย

2 ถ้าจำเลยให้การแบ่งรับความผิดเบากว่า หรือน้อยกว่าที่โจทก์ฟ้องก็ต้องให้การปฏิเสธก็ต้องรายงานพร้อมทั้งส่งคำฟ้องต่อคณะกรรมการชั้นต้นตามที่กำหนดไว้ เพื่อดำเนินการไต่สวนยลฟ้องต่อไป (กฎ. ข้อ 13 (1), (2))

ในการที่สั่งไม่รับคำฟ้อง ถ้าความผิดนี้เป็นครุกรรม ใจก็มีลักษณะอุทธรณ์คำสั่งนี้แต่คดียังพิจารณาชี้ตัน โดยยื่นอุทธรณ์คำสั่ง เป็นหนังสือเสนอผู้อุทธรณ์คำสั่งภายใน 15 วัน นับตั้งแต่วันทราบคำสั่ง และให้ผู้อุทธรณ์คำสั่งลงอุทธรณ์คำสั่งนี้ไปยังคดียังพิจารณาชี้ตัน ภายใน 15 วัน นับตั้งแต่วันได้รับคำอุทธรณ์คำสั่ง

เมื่อคดียังพิจารณาชี้ตันได้รับอุทธรณ์คำสั่งนี้แล้ว ให้วินิจฉัยอุทธรณ์คำสั่งนี้ภายใน 30 วัน นับตั้งแต่วันได้รับอุทธรณ์คำสั่ง เมื่อวินิจฉัยอุทธรณ์คำสั่งนี้แล้วจะเรียกว่า ให้สั่งคำวินิจฉัยอุทธรณ์คำสั่งนี้ไปยังผู้อุทธรณ์คำสั่ง เพื่อแจ้งคำวินิจฉัยอุทธรณ์คำสั่งนี้แก่โจทก์ภายใน 15 วัน นับแต่วันได้รับคำวินิจฉัยอุทธรณ์คำสั่งนี้

ถ้าคดียังพิจารณาชี้ตันเรียบร้อยแล้ว ให้รับคำฟ้องนี้ ให้ผู้อุทธรณ์คำสั่งตัวเดียวต่อไป ถ้าวินิจฉัยสั่งไม่รับคำฟ้องนี้ ให้เป็นอันถึงที่สุด (กฎ. ข้อ 14)

ในการที่พระภิกษุได้ได้พบเห็นพฤติกรรมอันเป็นเท่านั้นรังเกียจสงสัยในความผิดของพระภิกษุได้ ถ้าภิกษุผูกเป็นไม่มีอำนาจลงนิคหกรรม ให้แจ้งเรื่องที่พบเห็นแก่ผู้อุทธรณ์นิคหกรรม เพื่อผู้ที่รับแจ้งจะได้ดำเนินคดีต่อไป แต่ถ้าภิกษุผูกเป็นผู้มีอำนาจลงนิคหกรรมก็ให้ดำเนินคดีตามวิธีการข้างต้น (กฎ. ข้อ 16)

(2) วิธีໄต่สวนมูลฟ้อง คำว่า "มูลฟ้อง" หมายถึง มูลเหตุแห่งการฟ้องของโจทก์ ซึ่งฟ้องจำเลยด้วยมูลเหตุอย่างโดยย่างหนักดังต่อไปนี้

- 1 ด้วยมูลเหตุที่โจทก์ได้พบเห็นการกระทำความผิดของจำเลยด้วยตนเอง
- 2 ด้วยมูลเหตุที่โจทก์ได้ยินการกระทำความผิดของจำเลยด้วยตนเองหรือได้ฟังคำบอกเล่าที่มีหลักฐานยืนยันเชื่อถือได้
- 3 ด้วยมูลเหตุที่โจทก์รังเกียจสงสัย โดยมีพฤติกรรมอันน่าเชื่อว่าจำเลยได้กระทำความผิด (กฎ. ข้อ 17)

ในการໄต่สวนมูลฟ้องให้คดียังพิจารณาชี้ตันได้สวนจากพยานหลักฐานฝ่ายโจทก์ ซึ่งเป็นพยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานวัตถุ อันอาจพิสูจน์ให้เห็นข้อมูลดังต่อไปนี้

- 1 การกระทำของจำเลยที่โจทก์นำมาฟ้อง ต้องด้วยบัญญัติแห่งพระวินัยหรือไม่

2 การฟ้องของโจทก์มีมูลเหตุอย่างใดอย่างหนึ่ง ในสามมูลเหตุข้างต้น
หรือไม่ (กฎ. ข้อ 18)

การไต่สวนมูลฟ้องให้กระทำเป็นการลับ เมื่อจะดำเนินการไต่สวนมูลฟ้องให้คณฑ์พิจารณาขึ้นแน่น แจ้งวัน เวลา และสถานที่ที่ไต่สวนมูลฟ้องให้โจทก์และจำเลยทราบ พร้อมมีทางส่งสำเนาคำฟ้องของโจทก์ให้จำเลยทราบด้วย

โจทก์ต้องมาฟังการไต่สวนมูลฟ้องทุกครั้ง ถ้าไม่มาตามที่ได้วันแจ้งติดต่อกัน 3 ครั้ง โดยมิได้ชี้แจงถึงเหตุขัดข้องต่อคณฑ์พิจารณาขึ้นแน่น ให้เรื่องเป็นอันถึงที่สุด ส่วนจำเลยจะมาฟังการไต่สวนมูลฟ้องหรือจะไม่มา ก็ได้ (กฎ. ข้อ 19)

ก่อนไต่สวนมูลฟ้องหรือระหว่างไต่สวนมูลฟ้อง ถ้าจำเลยถึงมรณภาพ ให้เรื่องเป็นอันถึงที่สุด ถ้าโจทก์ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้เสีย หรือโจทก์ซึ่งเป็นผู้เสียหายถึงมรณภาพหรือตายโดยไม่มีผู้จัดการแทนให้คณฑ์พิจารณาแต่งตั้งพรภกิษพักรังคุณรูปได้รูปหนึ่ง ตามที่เห็นสมควรให้ปฏิบัติหน้าที่เป็นโจทก์แทน (กฎ. ข้อ 20)

เมื่อคณฑ์พิจารณาขึ้นต้นไต่สวนมูลฟ้องเสร็จแล้ว ให้ดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

1 ถ้าปรากฏว่าคำฟ้องเรื่องได้มีมูล ให้สั่งประทับฟ้อง แล้วดำเนินการพิจารณาในวันเดียวกัน

2 ถ้าปรากฏว่าคำฟ้องเรื่องได้ไม่มีมูล ให้สั่งยกฟ้อง และแจ้งให้โจทก์ทราบ (กฎ. ข้อ 21)

(3) วิธีจ้างพยานหลักฐาน เกี่ยวกับวิธีจ้างพยานหลักฐาน กฎหมายครอบคลุมได้กำหนดไว้หลายข้อดังต่อไปนี้

ข้อ 55 พยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุ ซึ่งน่าจะนิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์ ให้อ้างเป็นพยานหลักฐานได้

พยานหลักฐานที่อ้างนั้น ต้องเป็นพยานหลักฐานชนิดที่มิได้เกิดจากการจุจิก ว่า คำมั่นสัญญา ชี้ เชี้ยว หลอกลวง หรือโดยประการอื่นอันมิชอบ

ข้อ 56 ในการอ้างพยานบุคคล ห้ามให้โจทก์อ้างจำเลยเป็นพยาน จำเลยอาจอ้างตนเองเป็นพยานได้

ถ้าจำเลยอ้างตนเองเป็นพยาน จะให้จำเลยเข้าสืบก่อนพยานของฝ่ายจำเลยก็ได้และถ้าคำของจำเลยซึ่งให้การเป็นพยานนี้ปรึกปรำหรือเสียหายแก่จำเลยอื่น จำเลยอื่นชักด้านได้

ข้อ 57 ในกรณีอ้างพยานเอกสาร ให้นำต้นฉบับเอกสารนี้มาอ้าง ถ้าหาต้นฉบับไม่ได้ จะอ้างสำเนาที่รับรองว่าถูกต้อง หรือพยานบุคคลที่รู้ขอความมาเป็นพยานก็ได้

ถ้าพยานเอกสารที่อ้างนั้นเป็นหนังสือของทางการคณะสัมปทาน หรือหนังสือราชการ แม้ต้นฉบับยังมีอยู่ จะส่งสำเนาซึ่งเจ้าหน้าที่รับรองว่าถูกต้องก็ได้ เว้นแต่ในหนังสือเรียกจะบังไว้เป็นอย่างอื่น

ถ้าพยานเอกสารที่อ้างนั้นมีตัวอย่างความยืดหยุ่นของผู้อ้าง ถ้าผู้อ้างแจ้งถึงลักษณะพร้อมทั้งความเมื่อยล้าของเอกสารต่อคณะกรรมการพิจารณา ให้คณะกรรมการพิจารณาเรียกเอกสารนี้จากผู้ยื่นถือ

ข้อ 58 ในการอ้างสิ่งที่เป็นพยานวัตถุ ให้นำสิ่งนี้มาข้างคณะพิจารณา ถ้านำมานี้ไม่ได้ ให้คณะพิจารณาทุกรูปหรือมอบหมายให้พิจารณารูปใดรูปหนึ่งไปตรวจจดรายงานยังที่ที่พยานวัตถุนั้นตั้งอยู่ตามเวลาและวิธีซึ่งคณะพิจารณาหรือผู้พิจารณาเห็นสมควรตามลักษณะแห่งพยานวัตถุ

ข้อ 59 ผู้โดยอาศัยหรือมีใช้ก็ตาม มีความชำนาญพิเศษในการใด ๆ เช่น ในทางวิทยาศาสตร์ ศิลปะ ฟิสิกส์ นาฬิกาช่าง หรือการแพทย์และซึ่งความเห็นของผู้นั้นอาจเป็นประโยชน์ในการไต่สวนพยุงฟ้อง หรือ การพิจารณาอนุมัติข้อกล่าวหา อาจเป็นพยานในกรณีต่าง ๆ เป็นต้นว่า ตรวจร่างกายหรือจิตของผู้เสียหาย ตรวจลายมือ ทำการทดลอง หรือกิจการอย่างอื่น ๆ

คณะพิจารณาจะให้พูดชำนาญการพิเศษทำความเห็นเป็นหนังสือก็ได้ แต่ต้องให้มาเบิกความประกอบหนังสือนั้น และต้องส่งสำเนาหนังสือดังกล่าวแล้วแก่โจทก์และจำเลยทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 3 วันก่อนวันเบิกความ

เมื่อมีความจำเป็นต้องใช้ผู้ช่วยในการพิจารณาหากไม่ได้ในฝ่ายคณส่งที่ จะขอ
จากเจ้าหน้าที่ฝ่ายราชการจัดการได้

3.2.3 กระบวนการพิจารณาในจังหวัดนักกรรมชั้นต้น กระบวนการฯ มี
ดังนี้ ก่อนพิจารณาให้คณผู้พิจารณาแต่งตั้งพระภิกษุพิกรคงคุณวิรูปโดยบุปผาที่เป็นโจทก์
แทนส่งที่ (กฎ. ข้อ 28) การพิจารณาดังให้กระทำพร้อมหน้าโจทก์และจำเลย เว้นแต่

- 1 คู่กรณีไม่มาฟังการพิจารณาทั้ง ๆ ที่คณผู้พิจารณาได้แจ้งการนัดหมาย
แล้ว
- 2 คู่กรณีแจ้งเหตุขัดข้องที่ไม่สามารถมาฟังได้
- 3 คู่กรณีก่อความไม่สงบเรียบร้อยขึ้นในระหว่างพิจารณา และคณผู้-
พิจารณาสั่งให้ออกไปเสียจากที่พิจารณา (กฎ. ข้อ 29)

การพิจารณาให้กระทำเป็นการลับ บุคคลต่อไปนี้ห้ามที่สามารถอุยไปที่
พิจารณาได้

- 1 โจทก์และจำเลย
- 2 พยานเฉพาะที่กำลังใช้การ
- 3 ผู้ที่ได้รับเชิญมาเพื่อบริบัติการใด ๆ เกี่ยวกับการพิจารณา
- 4 พระภิกษุผู้ทำหน้าที่ตบันทึกถ้อยคำสำเนา (กฎ. ข้อ 30)

ในการพิจารณาให้รวมพยานหลักฐานฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลย หรือ
พยานหลักฐานที่คณผู้พิจารณาชั้นต้นเห็นสมควรนำมาสืบ ซึ่งอาจมีสูญเสียให้เห็นความผิด หรือความ
บวกลบของจำเลย และมีข้อหาอื่น ๆ ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย共和สภาคด ข้อ 31 (1) - (7)
ทั้งนี้เพื่อให้การพิจารณาเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ในการนำสืบพยานให้สืบพยานฝ่ายโจทก์ก่อน
พยานจำเลย ให้โจทก์และจำเลยเสนอัญชีรายบุพยานหลักฐานของตนต่อหน้าคณผู้พิจารณาชั้นต้น
(ดู กฎ. ข้อ 32)

ก่อนพิจารณาหรือในระหว่างพิจารณาถ้าปรากฏว่า

1 เรื่องที่นำมาฟ้องนี้ ได้มีการฟ้องร้องกันในศาลฝ่ายราชการจัดการ
ให้รออกการพิจารณาเรื่องนี้ไว้ก่อน

2 จำเลยเป็นบ้าคลั่ง เป็นผู้แพ้อธิปัตย์ กระสับกระส่ายเพราะ
เวหนากล้าถึงไม่มีสติสัมปชักอยู่ หรือมีจิตฟื้นฟองไม่สมประกอบ ให้ร้อการพิจารณาไว้ก่อนจนกว่า
จำเลยจะหายเป็นปกติ

3 จำเลยถึงมรณภาพ ให้เรื่องเป็นอันแจ้งที่สุด

4 จำเลยพ้นจากความเป็นเกิด ให้ยุติการพิจารณา เว้นแต่ในการพิจารณ

ผิดครุกรรม

นอกจากนี้แล้วยังมีเงื่อนไขอื่น ๆ อีกที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณา ผู้ที่สนใจ
สามารถศึกษาได้จากกฎหมายجرائم ข้อ 35

เมื่อมีการสืบพยานหลักฐานทางฝ่ายเสร็จ ให้คดีผู้พิจารณาซึ่งต้นสำเนาการ
วินิจฉัยต่อไปนี้

1 ถ้าปรากฏว่าจำเลยมิได้กระทำผิด หรือการกระทำของจำเลยไม่เป็น
ความผิด หรือมีเหตุผลที่จำเลยไม่ต้องรับนิติกรรม ให้วินิจฉัยยกฟ้องของโจทก์

2 ถ้าปรากฏว่าจำเลยได้กระทำความผิด หรือการกระทำของจำเลย
เป็นความผิดและไม่มีข้อยกเว้น ให้วินิจฉัยลงนิติกรรมแก่จำเลยตามความผิดดังนี้
(กฎ. ข้อ 36)

ในคำวินิจฉัยต่อไปนี้ ให้มีข้อความสำคัญดังต่อไปนี้

1 ชื่อของคำวินิจฉัย

2 สถานที่ ที่วินิจฉัย

3 วัน เดือน ปี ที่วินิจฉัย

4 กรณีระหว่างผู้ใดโจทก์ ผู้ใดจำเลย

5 เรื่องที่ยกฟ้อง

6 ห้องขังของโจทก์

7 คำให้การของจำเลย

8 ข้อเท็จจริงที่พิจารณาได้ความ

9 เหตุผลในการวินิจฉัย ทั้งในภาษาข้อเท็จจริงและภาษาที่ราชบัณฑิตย์

- 10 บกนัญโญติแห่งพระวินัยที่ยกขึ้นวันจันทร์
- 11 คำสั่งขาดให้ยกฟ้อง หรือให้ลงนิติกรรม (กฎ. ข้อ 38)

แบบ นค. 38

แบบคำวินิจฉัยที่นับด้วย

ตามกฎหมายการสอบสวนคดี พ.ศ. ๒๕๒๑ ว่าด้วยการลงนิติกรรมข้อ ๓๖ ข้อ ๓๗ และข้อ ๓๘

คำวินิจฉัยที่นับด้วย	
สถานที่ที่วินิจฉัย (๑)	
วันที่ (๒) เดือน พ.ศ.	
โจทก์	
จำเลย	
เรื่อง (๔)	
ข้อหาของโจทก์ (๕)	
.....
..... | |
| คำให้การของจำเลย (๖) | |
|
.....
..... | |
| ข้อเท็จจริงในพิจารณาได้ความ (๗) | |
|
.....
..... | |
| เหตุผลในการวินิจฉัย ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาระหัวเสีย (๘) | |
|
.....
..... | |

บทบัญญัติแห่งพระราชกฤษณาวินิจฉัย (9)

คำชี้ขาดให้ยกฟ้อง หรือให้ลงนิติกรรม (10)

ลงชื่อ (11) หัวหน้าคณะผู้พิจารณา

(12) (.....)

ตัวแทน (13)

ลงชื่อ (11) ผู้พิจารณา

(12) (.....)

ตัวแทน (13)

ลงชื่อ (11) ผู้พิจารณา

(12) (.....)

ตัวแทน (13)

ความเห็นยัง...

ลงชื่อ (15) ผู้พิจารณา

(16) (.....)

ตัวแทน (17)

หลังจากพิจารณาดีแล้ว และมีคำวินิจฉัยออกมาแล้ว คำวินิจฉัยนี้จะต้องอ่านให้โจทก์และจำเลยฟังตามกำหนด เวลา และสถานที่ซึ่งได้แต่งหมายไว้ แล้วให้ทั้งโจทก์และจำเลยลงชื่อรับทราบ ถ้าไม่ยอมลงชื่อให้บันทึกไว้ท้ายคำวินิจฉัย ในการฟังคำวินิจฉัย ถ้าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดหรือทั้งสองฝ่ายไม่มาฟังคำวินิจฉัยโดยไม่มีเหตุผลแจ้งเหตุก่อนถึงเวลานัดหมาย ให้อ่านคำวินิจฉัยนั้น และให้สืบว่าคู่กรณีได้รับทราบคำวินิจฉัยแล้ว (กฎ. ข้อ 39)

3.2.4 กระบวนการพิจารณาวินิจฉัยการลงนิตกรรมชั้นอนุทธรณ์หรือภรรยาชั้นอุทธรณ์

1 ในกรณีที่คู่กรณีไม่ขอใจคำวินิจฉัยชั้นต้นทั้งในปัญหาข้อเท็จจริง และปัญหาประวัติ ให้ยื่นอุทธรณ์ได้ โดยยื่นคำอุทธรณ์เป็นหนังสือต่อคณะกรรมการชั้นต้น ภายใน 30 วัน นับแต่ทราบคำวินิจฉัยชั้นต้น (กฎ. ข้อ 41)

2 ในการพิจารณาวินิจฉัยเพื่อลุյด์นิตกรรมชั้นอนุทธรณ์ คณะกรรมการชั้นอนุทธรณ์ มีอำนาจในการพิจารณาว่าคำอุทธรณ์มีเนื้อหา ในเวลากำหนดหรือไม่ ควรสืบพยานเพิ่มเติมหรือไม่ คณะกรรมการชั้นต้นปฏิรูปต่อองค์กรตามระเบียบหรือไม่ การลงนิตกรรมเหมาะสมหรือไม่ ถ้าเห็นสมควรประการใดก็ให้ดำเนินการตามระเบียบเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม (กฎ. ข้อ 43)

3 ในระหว่างพิจารณาวินิจฉัยการลงนิตกรรมชั้นอนุทธรณ์ ถ้าปรากฏว่าจำเลยมรณภาพ ให้ยุติการพิจารณา จำเลยพ้นจากความเป็นลักษณะ ให้ยุติการพิจารณา เว้นแต่ในความยินยอมร่วมกัน

4 ในคำวินิจฉัยของชั้นอนุทธรณ์ นอกจากมีข้อความตามกำหนดไว้แบบเดียวกับคำวินิจฉัยของชั้นต้นแล้ว ยังต้องมีข้อความดังต่อไปนี้

ก ชื่อ ฉายา นามสกุล อายุ พรรษา ล้านทึ้ง และสังกัดของผู้อุทธรณ์
ข คำวินิจฉัยให้ ยื่น ยก แก้ หรือกลับคำวินิจฉัยชั้นต้น (กฎ. ข้อ 45)

5 เมื่อวินิจฉัยเสร็จแล้วให้อ่านคำวินิจฉัยโดยไม่ล็อกช้า โดยคณะกรรมการชั้นอนุทธรณ์อ่านเอง หรือส่งไปให้คณะกรรมการชั้นต้นอ่านก็ได้ ส่วนวิธีปฏิบัติอื่น ๆ เกี่ยวกับการรับทราบคำวินิจฉัยของคู่กรณีให้ใช้ระเบียบของคณะกรรมการชั้นต้นโดยอนุโลม (กฎ. ข้อ 46)

ชี้แจงว่า

ในการนี้ที่ตุ่นรัฟไนเพื่อใจคำวินิจฉัยการลงนิติกรรมของหันอุทธรณ์สามารถยื่นฎีกาทึ้งในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาประวัติ โดยให้ระบุข้อเท็จจริงที่ยกขึ้นอ้างไว้โดยย่อ ส่วนข้อประวัติที่ยกขึ้นมาอ้างอิงให้แสดงไว้โดยชัดเจน และต้องเป็นข้อประวัติที่ยกขึ้นมาว่ากันแล้วในการพิจารณาในวินิจฉัยในหันอุทธรณ์ ในกรณีที่ฎีกาจะต้องมีตนต่อคณะผู้พิจารณาซึ่งต้นภายใน 30 วันนับแต่ได้รับคำวินิจฉัยของหันอุทธรณ์

วิธีปฏิบัติในการพิจารณาคดีความ การวินิจฉัย และการทำคำวินิจฉัย ให้นำวิธีการที่ปฏิบัติในหันอุทธรณ์ใช้โดยอนุโลม (กฎ. ข้อ 49 - 54)

3.2.5 กระบวนการในชั้นบังคับตามคำวินิจฉัยการลงนิติกรรม เมื่อจำเลยปฏิเสธต้องคำวินิจฉัยอย่างหนึ่งอย่างใดถึงที่สุดแล้ว ให้คณะผู้พิจารณาซึ่งอ่านคำวินิจฉัย แจ้งผลคำวินิจฉัยแก่ผู้บังคับบัญชา ใกล้ชิดของจำเลยรู้เป็นทราบ เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยนั้น (กฎ. ข้อ 61) แต่ถ้าจำเลยไม่ยอมรับนิติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

- 1 ไม่ยอมรับนิติกรรมตามคำวินิจฉัยให้สึก ไม่สึกภายในระยะเวลาที่กำหนดแล้ว จยมีความผิดตามมาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 และต้องโทษตามมาตรา 42 คือระหว่างโภชนาคไม่เก็บหากเดือนรายงานโดยลำบากมาก เนื่องจากกรรมการสภามหาวิทยาลัยและมีคำสั่งให้สละสมณเพศแล้ว ไม่สึกภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้ทราบคำวินิจฉัยของมหาเถรสมาคม จะมีความผิดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มาตรา 17 ที่บัญญัติว่า
- 2 ไม่ยอมรับนิติกรรมตามคำวินิจฉัยไม่ถึงให้สึก ให้ผู้บังคับบัญชา รายงานโดยลำบากมาก เนื่องจากกรรมการสภามหาวิทยาลัยและมีคำสั่งให้สละสมณเพศแล้ว ไม่สึกภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้ทราบคำวินิจฉัยของมหาเถรสมาคม จะมีความผิดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มาตรา 17 ที่บัญญัติว่า

พระภิกษุปฏิเสธต้องคำวินิจฉัยให้รับนิติกรรมไม่ถึงให้สึก ไม่ยอมรับนิติกรรมนั้น หรือประพฤติล่วงละเมิดพระธรรมวินัยเป็นอาชีน หรือไม่สังกัดอยู่ในวัดได้วัดหนึ่งกับทึ้งไม่มีที่อยู่ เป็นหลักแหล่ง มหาเถรสมาคม มีอำนาจวินิจฉัย และมีคำสั่งให้พระภิกษุรับนิติกรรมแล้วเลือกได้

พระภิกษุต้องคำวินิจฉัยให้สละสมณเพศตามความในวรรคก่อน ต้องสึกภายใน 7 วัน นับแต่วันที่ได้ทราบคำวินิจฉัยนั้น

ถ้าไม่สึกจะมีความผิดตามพระราชบัญญัติคดีสงสัย มาตรา 42 คือ ต้อง
ระหว่างไทยจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน

ในการปฏิบัติเพื่อดำเนินการให้สึกดังกล่าว ถ้ามีความจำเป็นได ๆ เพื่อให้
การปฏิบัติงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย "ให้พระภิกษุผู้ดารงตำแหน่งปักครองคณะสงฆ์เป็นผู้
บังคับบัญชา ให้ลัทธิของเจ้าเลยรูปนี้ ขออภัยจากผู้เจ้าหน้าที่ฝ่ายราชอาณาจักร"(กฎ. ข้อ 62)

4. บทสรุป

ตามที่กล่าวมาในหัวข้อเรื่อง "กระบวนการพิจารณาคดีในทางกฎหมายในพระวินัย" มี
ลักษณะอยู่ดังคล้ายคลึงกัน แต่ก็มีบางประดิษฐ์แตกต่างกันบ้าง เพราะสถานภาพของประชาชน
บ้านเมืองเมื่อของรัฐหรือฝ่าย官吏จากจักร ข้อมูลแตกต่างจากสถานภาพของพระภิกษุยืนเป็น"สมาชิก"
ของฝ่ายพุทธจักร ซึ่งมีประตีณต่าง ๆ ที่พอกจะกล่าวได้ดี

ในกระบวนการยุติธรรมตามวิธีการของกฎหมายอาญา เมื่อมผู้ที่เสื่อมเสียได้กระทำผิด และมีผู้
ได้รับความเสียหาย ก็จะมีการกล่าวโทษหรือร้องทุกข์ต่อเจ้าหน้าที่ฝ่ายบ้านเมืองโดยไม่ร้องทุกข์ต่อ
เจ้าหน้าที่ฝ่ายปักครองหรือตำรวจ เพราะฉะนั้นกระบวนการยุติธรรมของฝ่ายบ้านเมืองจึงเริ่มที่
เจ้าหน้าที่ฝ่ายปักครองหรือตำรวจ ซึ่งต้องทำหน้าที่สืบสวนและสอบสวน เนื้อหาและจับกุมผู้กระทำ
ความผิด และแสวงหาพยานหลักฐานประกอบเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดให้เข้าฟ้องร้องเพื่อรับโทษ
ตามกฎหมายบ้านเมือง โดยเสนอสั่นหวนการสอบสวนต่อหนังงานอัยการเพื่อพิจารณาสั่งสั่นหวน
อย่างโดยย่างหนัก คืออาจจะสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง ถ้าหนังงานอัยการสั่งฟ้องและศาลรับฟ้องผู้
ต้องหาที่อยู่ในฐานะ "จำเลย" หลังจากนั้นก็เป็นภารหน้าที่ของศาลที่จะดำเนินการพิจารณา
ความผิดและโทษตามกระบวนการของศาลภายใต้บัญญัติแห่งกฎหมายอาญา และประมวลกฎหมาย
วิธีพิจารณาความอาญา แต่อาจจะได้บัญญัติแห่งกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง และจำเป็นกับการ
ดำเนินคดีนั้น ๆ จนกระทั่งกระบวนการพิจารณาล้วนสุด และเมื่อคดีถึงที่สุดก็จะไปถึงกระบวนการชั้น
บังคับคดี นำตัวผู้กระทำผิดไปลงโทษให้เป็นไปตามคำพินิจของศาลต่อไป

ในการบวนการยุติธรรมตามที่มีอยู่ไว้ในพระวินัย ซึ่งได้แบ่งออกเป็น 2 ช่วงตอน ในช่วงตอนแรกคือ ในสมัยพระพุทธเจ้าและระยะเวลาที่ใกล้เคียง ซึ่งมีวิธีดำเนินกระบวนการยุติธรรมคือ เมื่อมีภิกขุรูปได้กระทำผิดวินัยเกิดขึ้น ก็จะมีการนำตัดสินฟ้องร้องเพื่อพิจารณาด้วย อาจจะฟ้องในสำนักบุคคล หรือฟ้องในคณะบุคคล หรือฟ้องในสำนักสงฆ์ และมีการประชุมสงฆ์เพื่อพิจารณาด้วยแล้วมีการวินิจฉัยความผิดเพื่อลงโทษ โดยการปรับอาบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง อาจจะเป็นอาบัติหักได้แก่ บำรุงชิก ซึ่งต้องขาดจากความเป็นภิกขุ หรืออาบัติอย่างกลาง คือ สังฆาทิเสส ต้องประพฤติวัตรอยู่กรรมเพื่อทราบตนเองจึงจะพ้นโทษ หรืออาจจะเป็นอาบัติอย่างเบา คือ ถุลลัจจัย ปฏิจตีดย์ ปางภูเทียนยะ ทุกกฎ หรือทุกภาษาด้วย ต้องกำดันอาบัติเพื่อประจานตนเองจึงจะพ้นโทษ วิธีการพิจารณาด้วยการระงับอิกรูปตามที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่าสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของสังคมสมัยนี้

ส่วนในช่วงตอนที่สอง คือ การพิจารณาด้วยกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 และกฎหมายมหาเรศสมาคม ลักษณะของการพิจารณาด้วยในช่วงตอนนี้ลักษณะคล้ายคลึงกับกระบวนการพิจารณาด้วยตามประมวลกฎหมายอาญา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กล่าวคือ เมื่อมีพระภิกขุรูปได้กระทำความผิดละเมิดพระวินัยเกิดขึ้น ก็จะมี "ผู้เสียหาย" หรือ "ผู้มีส่วนได้เสีย" นำความที่ฟ้องร้องต่อ "ผู้พิจารณา" ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ดำเนินตาม "วิธีปฏิบัติเบื้องต้น" เพื่อพิจารณาตรวจสอบคุณสมบัติของโจทก์ และลักษณะของคำฟ้องว่ามีคุณสมบัติและลักษณะอยู่ต้องหรือไม่ พระพุพิจารณาจากว่ามีอำนาจหน้าที่ตรวจสอบคุณสมบัติของผู้ฟ้อง และความถูกต้องของคำฟ้องแล้ว ยังมีอำนาจหน้าที่สั่งรับฟ้องหรือไม่รับฟ้อง ถ้าสั่งรับฟ้องก็หน้าที่ต้องแจ้งคำฟ้อง หรือข้อกล่าวหาของโจทก์ให้จำเลยทราบ และสอบถามคำให้การของจำเลย เมื่อจำเลยให้การรับสารภาพเท่านั้นพระพุพิจารณาจึงจะมีอำนาจสั่งลงโทษจำเลยได้ แต่ถ้าจำเลยไม่รับสารภาพพระพุพิจารณานี้หน้าที่รายงานคำฟ้องมีแต่ต่อ "คณะกรรมการ" ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการ "ไต่สวนผู้ฟ้อง" และวิธีพิจารณาในเชิง "การลงนิติกรรม" จากนั้นไปล้าดีไม่สามารถยุติลงด้วยความพอใจของคู่กรณีสามารถจะขึ้นอุทธรณ์หรือฎีกาได้

ตามที่กล่าวมานี้ จึงเห็นได้ว่าการพิจารณาด้วยระบบการของมหาเถรสมาคมเมื่อเทียบกับกระบวนการในทางกฎหมายแล้วจะเห็นได้ว่า กระบวนการในทางวินัยไม่มีกระบวนการในส่วนพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ และไม่มีกระบวนการในส่วนพนักงานอัยการโดยตรง แต่ "ผู้พิจารณา" และ "คณะกรรมการพิจารณา" จะทำหน้าที่เสมือนพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และทำหน้าที่เสมือนศาลหรือผู้พิจารณาไปด้วยในตัว

ประเด็นที่แตกต่างกันที่เห็นได้ชัดอีกประการหนึ่งคือ ในกระบวนการพิจารณาด้วยกฎหมายนี้ โจทก์หรือจำเลยสามารถแต่งตั้งให้ผู้อนุญาต่างคดีแทนตนได้ หรือที่เรียกวันว่า "ทนาย" แต่การดำเนินคดีตามกฎหมายมหาเถรสมาคม ทั้งโจทก์และจำเลยจะต้องแก้ต่างคดีด้วยตนเอง จะตั้งพยานภัยชุดป้อนเป็นพนายแก้ต่างคดีแทนตนไม่ได้ ตั้งที่นี่ยังต้องไว้ในกฎหมายมหาเถรสมาคมข้อ 63 ว่า "โจทก์หรือจำเลย จะแต่งตั้งผู้หนึ่งผู้ใด ให้ว่าต่างคดีหรือแก้ต่างกรณีให้ส่วนญูลฝ่อง และกรณีพิจารณาในวินัย การลงนิตนกรรมมิได้"

ส่วนในส่วนนี้บังคับด้วย ถ้าจำเลยฝาฝืนไม่ยอมปฏิบัติตามคำวินิจฉัยลงนิตนกรรม ก็ให้อาศัยอำนาจหน้าที่ของฝ่ายราชอาณาจักรเข้ามาช่วยเหลือได้ คือเจ้าหน้าที่ตำรวจน และกฎหมายอย่างที่จะต้องดำเนินการต่อพยานภัยผู้ไม่ยอมปฏิบัติตามคำวินิจฉัยนี้